

OTDK DOLGOZAT

Kalmár Gábor

MA

2013

**NEMZETKÖZI SEGÉLYEZÉS: SZÁMÍT-E AZ
INTÉZMÉNYRENDSZER?**

FOREIGN AID: DO INSTITUTIONS MATTER?

Kalmár Gábor

Kézirat lezárva: 2012. december 17.

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	1
2. A SEGÉLYEZÉS ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA.....	2
2.1. A DAC ORSZÁGOK SEGÉLYEZÉSI GYAKORLATA	6
2.2. SEGÉLYEZÉS A FOGADÓ ORSZÁGOK SZEMSZÖGÉBŐL	12
2.3. A BILATERÁLIS ÉS MULTILATERÁLIS SEGÉLYEZÉS VIZSGÁLATA	16
3. SEGÉLYEZÉS: PRO ÉS KONTRA.....	19
3.1. PRO: A SEGÉLYEZÉSBE ÁRAMLÓ FORRÁSOK NÖVELÉSE.....	20
3.2. KONTRA: A SEGÉLYEZÉS KRITIKÁJA.....	23
3.3. A PÁRIZSI NYILATKOZAT JELENTŐSÉGE	26
4. AZ INTÉZMÉNYEK SZEREPE A SEGÉLYEZÉSBEN	27
5. EMPIRIKUS VIZSGÁLAT.....	31
5.1. ADATOK A REGRESSZIÓS MODELLEHEZ	32
5.2. AZ EMPIRIKUS VIZSGÁLAT EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA.....	35
6. ÖSSZEFOGLALÁS.....	41
IRODALOMJEGYZÉK.....	43
FÜGGELÉK.....	I

Táblázat- és ábrajegyzék

1. táblázat: A DAC országok kifizetéstípusai közötti kapcsolat	4
2. táblázat: az 5 legnagyobb donor ODA/GNI arányai	7
3. táblázat: 1. Modell	36
4. táblázat: 2. Modell	39
1. ábra: A DAC országok és az összes donor ODA mennyisége	5
2. ábra: a DAC országok vizsgálata 1960-tól	6
3. ábra: Németország segélyezési tendenciái	10
4. ábra: A fogadó országok földrajzi eloszlása.....	14

1. BEVEZETÉS

A huszadik században a világ országai közötti jövedelemkülönbségek jelentős mértékben növekedtek. A második világháborút követően a fejlett országok egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a kevésbé fejlett országok fejlődésének támogatására. A nemzetközi segélyezés kérdése fontosnak bizonyul mind társadalmi, politikai valamint közgazdaságtani szempontból is. A téma aktualitása nyilvánvaló, hiszen a világ lakosságának jelentős része él manapság olyan körülmények között, melyek javítása a megoldandó problémák listájának elején kap helyet.

Közgazdaságtani szempontból vizsgálódva igen széles a nemzetközi segélyezéssel kapcsolatos kérdések köre. Széles irodalom és számos elemzés áll rendelkezésre a témakörrel kapcsolatban, mégis a kutatók megosztottsága figyelhető meg. Nincs általános, mindenki által elfogadott álláspont, mely még izgalmasabbá teszi a témában való kutatást. Az ezredfordulót követő évekig megjelent tanulmányok elsősorban a segélyezés szükségessége mellett érveltek, alapvetően a segélybe áramló források növelését tartották indokoltnak. Ezzel szemben az elmúlt évek tudományos bizonyítékait látva elmondható, hogy a segélyezési rendszer számos problémával küzd. A nemzetközi segélyezés gyakorlati kivitelezéséért felelős országok, ügynökségek belátták, hogy a hatékonyság növelésének érdekében a rendszer változtatásra szorul és számos olyan kezdeményezést láthatunk az elmúlt évek során, melyek egyértelműen az ilyen irányba történő elmozdulást sugallják.

A segélyezéssel foglalkozó irodalom legújabb ága az intézmények szerepét vizsgálja a segélyezési gyakorlat során. Tanulmányok sora bizonyítja, hogy az intézmények szerepe kiemelkedő lehet az országok gazdasági növekedését tekintve. Tanulságos eredmények születtek a segélyezés hatásait tekintve a különböző intézményekkel rendelkező országok esetében, melyek jó kiindulópontot jelenthetnek a segélyezési gyakorlat sikeres megváltoztatásához. Az intézmények szerepének vizsgálata ezen okok miatt tehát indokolt és szükséges.

A feldolgozott irodalomból kiindulva a magántulajdonnal kapcsolatos intézmények szerepe kiemelkedő fontosságú lehet a segélyek hasznosulásának szempontjából. Empirikus elemzés segítségével kísérlem megvizsgálni az elméleti keret gyakorlati megvalósulását. Elemzésem során arra a kérdésre keresem a választ, hogy a segélyezés milyen módon befolyásolja a recipiens országok magántulajdonnal kapcsolatos intézményeit. Regressziós modellem eredményeit tekintve elmondható, hogy az egyes

országokba érkező segélyek növekedése negatív hatással van az adott ország magántulajdonnal és jogbiztonsággal kapcsolatos intézményeire. Ezen megállapítás beleillik a segélyezéssel foglalkozó irodalom legújabb megállapításainak sorába.

A dolgozatban megkíséreltem annak hatását is feltérképezni, hogy a különböző gazdasági szektorokba áramló transzferek milyen hatással vannak a magántulajdonnal és jogbiztonsággal kapcsolatos intézményekre. Véleményem szerint az ilyen irányú kutatások eredményei nagyban hozzájárulhatnak a segélyezés hatékonyságának növeléséhez. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az általam empirikusan vizsgált kapcsolat nem az egyetlen, mely felmerül a kérdéses tényezők között. A kapcsolatok iránya, hatásaik mértéke egy jövőbeli kutatás témáját képezhetik.

Dolgozatom elején bemutatásra kerül a nemzetközi segélyezési rendszer szereplőinek köre. Láthatjuk, hogy az egyes világgazdasági és politikai események hogyan befolyásolták a transzferek áramlását, valamint hogy a politikai érdekek igen jelentős szerepet játszanak a rendszer működésében és a segélyek áramlási irányának meghatározásában. Ezt követően a segélyezéssel kapcsolatos irodalom bemutatása következik, mely során leginkább az intézményi nézőpont kerül megvilágításra a segélyezés témakörében. Végül az empirikus modellem bemutatását követően vizsgálódásom eredményeinek értékelésével zárul dolgozatom.

2. A SEGÉLYEZÉS ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

A második világháború óta eltelt időszakban a nemzetközi segélyezés jelentős változásokon esett át. Az 1944-es Bretton Woods-i konferencián létrehozott Világbank elsődleges célja a háborút követően az újjáépítéshez szükséges források biztosítása és az azok felhasználásával kapcsolatos operatív feladatok ellátása volt. Ebben az időszakban a segélyezés az európai újjáépítésre fókuszált, annak végeztével azonban egyre inkább előtérbe kerültek a fejlődő országokat érintő segélyezési programok. Ezen programok az elmúlt hat évtizedben mind tartalmilag, mind operatív szinten számottevően módosultak. A változások megértéséhez elengedhetetlen egy pontos fogalmi keret, mely segítségével eligazodhatunk a témakör útvesztőiben.

Az ipari országokat magába tömörítő OECD egyik alszervezete az OECD-DAC (Development Assistance Committee), azaz az OECD Fejlesztési Támogatási Bizottsága. Ez a szervezet foglalja magába a legjelentősebb donor országokat, egyfajta fórumot biztosít számukra a segélyezéssel kapcsolatos problémák, tapasztalatok megvitatására (OECD-DAC 2010). Az 1961-ban létrehozott DAC-nak jelenleg 23 ország, valamint az

Európai Unió¹ teljes jogú tagja. A Világbank, a Nemzetközi Valutaalap és az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Program (UNDP), mint megfigyelők vesznek részt a DAC munkájában. Célkitűzésként fogalmazódott meg az együttműködés a fejlesztési és egyéb szakpolitikai területeken, annak érdekében, hogy fenntartható fejlődést biztosítsanak a fejlődő országok számára. Ennek keretein belül a gazdasági fejlődés előmozdítása, a szegénység csökkentése, az érintett országok életszínvonalának növelése valamint egy olyan jövőkép elérése a cél, melyben egyetlen ország sem fog a segélyektől függeni.

A DAC a kitűzött célok megvalósítása érdekében megvizsgálja az egyes donor országok segélyezési gyakorlatait, jelentéseket, elemzéseket készít, és javaslatokat tesz (OECD-DAC 2010). Minden évben szakértői vélemény készül az egyes tagállamok segélyezési gyakorlatáról. A vizsgálat elsődleges célja, hogy visszajelzést adjon az adott donor által folytatott gyakorlat minőségéről, javaslatokat tegyen a fejlesztési stratégia hatékonyságának növelésére, a többi DAC tagállam tapasztalatait felhasználva és megosztva, fokozva az eredményességet.

Nem minden OECD tagállam tagja a DAC-nak. Csehország, Magyarország, Izland, Mexikó, Lengyelország, Szlovákia és Törökország elsősorban azért maradtak ki a legnagyobb donor országokat magába tömörítő szervezetből, mert nem rendelkeznek nagyobb segélyezési programokkal. A DAC tagság elnyeréséhez a szervezet megvizsgálja az adott ország segélyezési programjának méretét, azt, hogy rendelkezik-e megfelelő intézményekkel és szakpolitikákkal a segélyezési tevékenység hatékony folytatásához, valamint az ország hajlandóságát és képességét a DAC ajánlások elfogadására és alkalmazására (OECD-DAC 2010). A DAC országok vizsgálata megkerülhetetlen a segélyezés témakörének vizsgálatához. A tagországok tevékenységei és eredményei egyfajta maximális szintet mutatnak a segélyezés mindenkori állapotáról és hatékonyságáról.

A segélyezéssel kapcsolatos irodalomban a leggyakrabban használt definíció a hivatalos fejlesztési támogatásra az OECD-DAC által meghatározott ODA (Official Development Assistance) (OECD 2012a). Ennek értelmében segélynek minősül minden olyan (1) adomány vagy kedvezményes hitel, melyeket a DAC által meghatározott (2) fejlődő országokat tartalmazó recipiens listán szereplő országoknak vagy multilaterális intézményeknek folyósítanak, (3) legalább 25% adománylemet tartalmaznak, és (4) fő

¹ OECD-DAC tagok: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Írország, Olaszország, Japán, Dél-Korea, Luxemburg, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Svájc, Egyesült Királyság, USA és az Európai Unió.

célja a fejlődés és a jólét előmozdítása. Míg a technikai segítségnyújtással kapcsolatos transzferek beletartoznak, addig a katonai célokat szolgáló adományok és kedvezményes hitelek nem tartoznak bele az ODA-ba.

Az OECD adatbázisában az ODA kifizetéseknek három típusa különböztethető meg. A kötelezettségvállalás (commitment) a legbővebb kategória, mely magában foglalja az összes felajánlást a donorok részéről egy adott jövőbeli évre vonatkozóan. A bruttó kifizetések (gross disbursement) tartalmazzák a donor ország összes ODA típusú kifizetését egy adott évben a recipiens ország irányába. A nettó kifizetések (net disbursement) értéke a bruttó kifizetések és az adott évre vonatkozó donorok irányába mutató recipiensi kifizetések, például a fennálló hitelek törlesztő részleteinek visszafizetésével csökkentett értéke (OECD 2012a). Bár az említett három típus tartalmilag nem egyezik meg pontosan, értékeik igen jelentős mértékben korrelálnak egymással. Az *1. táblázatban* az OECD adatbázisát alapul véve 1960-tól vizsgáltam a DAC országok ODA adatait. Az említett definíciók tartalmi sajátosságai megfigyelhetők az eredményeket tekintve. Míg a bruttó és a nettó kifizetés között majdnem tökéletes a korreláció, addig a kötelezettségvállalással összevetve már gyengébb, de még mindig jelentős kapcsolat fedezhető fel. A bruttó és nettó kifizetés közötti apró eltérés mutatja, hogy a recipiens országok kifizetései a donorok irányába nem jelentősek a teljes összeghez viszonyítva, tehát az ODA esetében túlnyomórészt valóban adományokról és nem a klasszikus értelemben vett hitelekéről beszélhetünk. A kötelezettségvállalás és a nettó kifizetések közötti gyengébb kapcsolat utal arra, hogy a donor országok eredeti szándékai,

1. táblázat: A DAC országok kifizetéstípusai közötti kapcsolat

	Nettó kifizetés	Bruttó kifizetés	Kötelezettségvállalás
Nettó kifizetés	1,000	0,996	0,949
Bruttó kifizetés	0,996	1,000	0,958
Kötelezettségvállalás	0,949	0,958	1,000

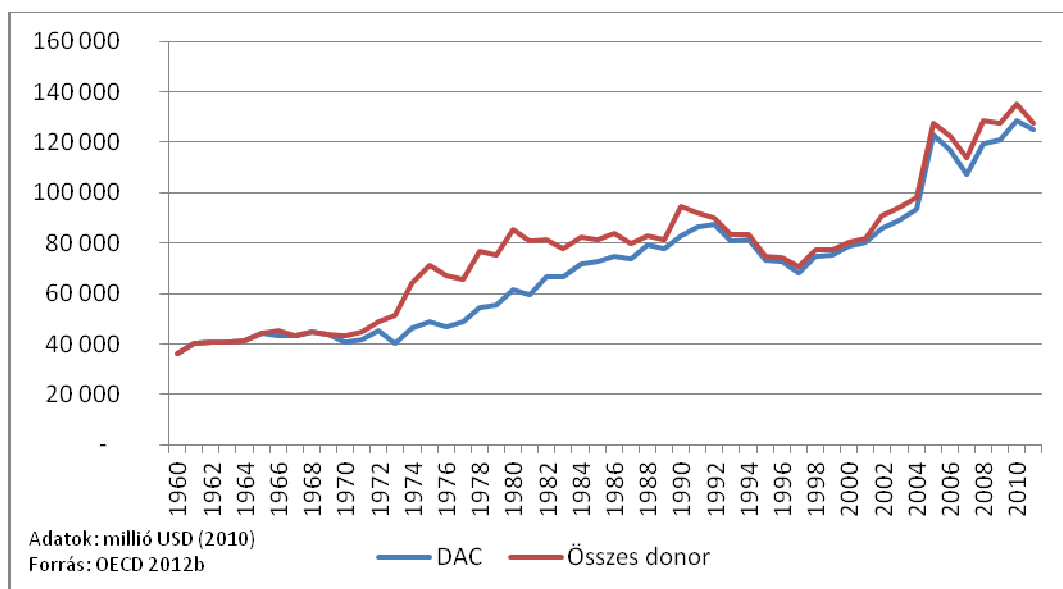
Adatok: OECD 2012b

valamelyik fél tevékenységeiből vagy egy külső körülményből fakadóan, nem valósultak meg teljes mértékben. A dolgozatban az ODA-val kapcsolatos számításoknál a nettó kifizetések adatait használtam fel, hiszen ezen adatok tükrözik legjobban azt, hogy a donor országok az adott évben ténylegesen mennyi transzfert juttattak a recipienseknek.

Egy donor által kihelyezett segélyek mennyisége jelentős mértékben függ, az alapvető motiváló tényezőkön túl, az adott ország mindenkori gazdasági helyzetétől.

Fiskális szempontból egy ország kiadásait tekintve - érthető módon - a segélyezés nem a legnagyobb prioritású tételek között szerepel, így konjunktúra esetén általában növekszik, míg recessziós periódusban csökken a donorok által nyújtott források mértéke.

Az OECD-DAC adatbázisának adatai alapján 1960 óta jelentős mértékben nőtt a világszerte kihelyezett ODA mennyisége. Míg 1960-ban valamivel több, mint 36 milliárd USD volt az ODA mennyisége (2010-es USD-n számolva) az összes donort figyelembe véve, addig ez az adat 2011-re meghaladja a 127 milliárd USD-t (OECD 2012b), mely érték közelíti a 2011. évi teljes éves magyar GDP-t. Az abszolút számok megfoghatatlansága és az összehasonlítás megkönnyítése végett a segélyezéssel foglalkozó irodalomban a segélyek mértékét általában az ODA/GNI mutató alapján jellemzik. A hivatalos fejlesztési támogatás a bruttó nemzeti jövedelem arányában kifejezve alkalmas arra, hogy kifejezze egy adott ország segélyezésre költött forrásainak arányát, az erre a célra fordított erőforrásainak mértékét, mely által könnyen összehasonlíthatóvá válnak az egyes donor országok. Az 1. ábrán látható a DAC országok dominanciája a folyósított fejlesztési támogatás mennyiségét tekintve az összes donor országot figyelembe véve. A két adatsor, az 1970-es éveket kivéve, gyakorlatilag fedi egymást, tehát megállapítható, hogy a folyósított ODA mennyiségének döntő részéért a DAC országok felelősek.



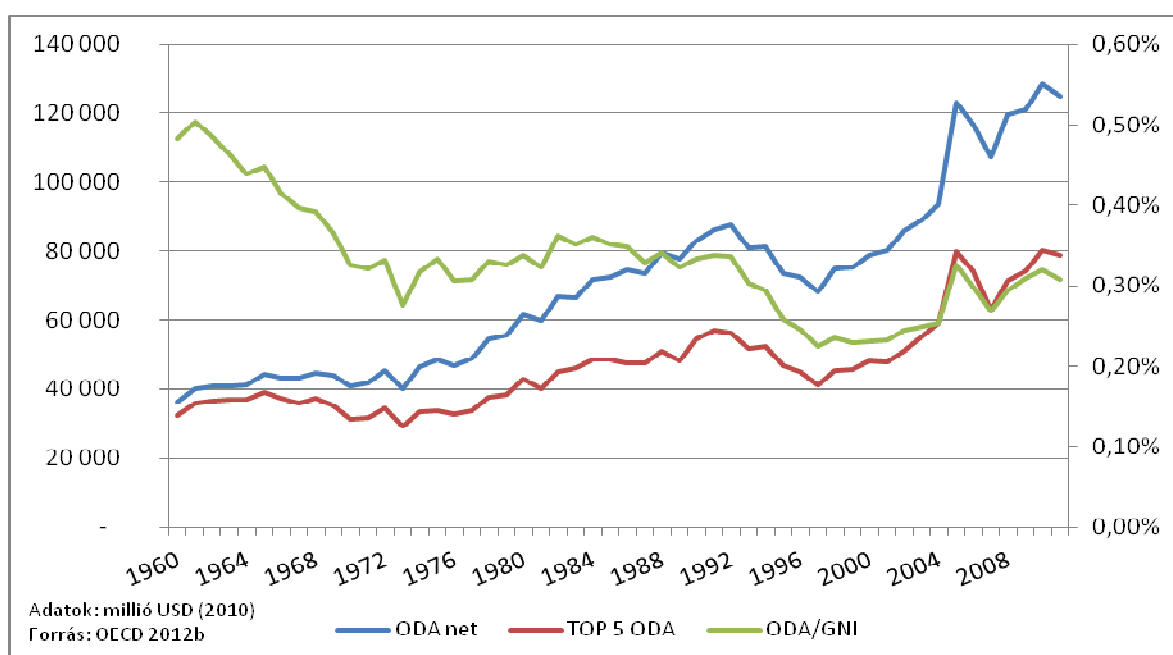
1. ábra: A DAC országok és az összes donor ODA mennyisége

A nem-DAC országok abszolút értékben mindig jóval kisebb részt vállaltak a nemzetközi segélyezés feladataiból. 2011-ben az összes ODA kevesebb, mint 2%-a származott ezen országokból. A DAC-on kívüli segélyezéssel foglalkozó országokat

megvizsgálva nyilvánvalóvá válik az 1970-es években tapasztalt eltérés az általános trendektől. Ezen csoportba tartoznak többek között a korábban már tárgyalt DAC-on kívüli OECD tagállamok, melyek azonban kevésbé meghatározó szerepet töltenek be. A csoport segélyeinek döntő részét azonban három ország adja: Kuvait, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírátsok. Mindhárom ország bevételeinek jelentős része az olajból származik, így nem meglepő az 1970-es években látott kép. A fejlett nyugati országok ezekben az években szembesültek a Bretton Woods-i rendszer felbomlásával, a jelentősen megemelkedett olajárakkal, fiskális problémákkal. A gazdaságpolitikai nehézségek közepette a DAC országok által folyósított segélyek mennyiségének aránya elmaradt a korábbi évek trendjeitől. Az olajárak növekedésével egy időben, vélhetően a rendelkezésre álló bővebb források hatására az említett három ország segélyezésre fordított kiadásai az 1972-es 3 milliárd dollárt valamivel meghaladó szintről 1973-ra 9,5 milliárd, 1974-re 15 milliárd USD-ra emelkedtek és 1978-ban 21,5 milliárd dolláros értéknél tetőztek (OECD 2012b). Ezt követően a folyósított segélyek mértéke folyamatos csökkenésbe kezdett és visszaállt az olajárrobbanást megelőző, valamint a 1980-as évektől megfigyelhető trendre, azaz, hogy a DAC országok biztosítják az ODA döntő többségét.

2.1. A DAC ORSZÁGOK SEGÉLYEZÉSI GYAKORLATA

A DAC-on belül öt ország, Franciaország, az Egyesült Királyság, Németország, Japán és az Egyesült Államok melyek a legmeghatározóbb szerepet töltik be a nemzetközi segélyezésben. Ahogy azt a 2. ábra is mutatja, ezen öt ország (TOP 5) az 1960-as évek



2. ábra: a DAC országok vizsgálata 1960-tól

elején a DAC országokon belüli ODA arányt tekintve 90% körüli részesedéssel bírtak. Ez az arány napjainkra 60%-os szintre mérséklődött, azonban így is jelentős. A DAC országok számának bővülését, valamint az egyes országok preferenciáinak változását figyelembe véve ez a szint kiemelkedő.

A DAC országok esetében az átlagos ODA/GNI arány az elmúlt bő 5 évtizedben jelentős változáson ment keresztül. Míg 1960-ban volt a legmagasabb, megközelítette a 0,5%-os értéket, mértéke a 2. ábrán látható módon ingadozva folyamatosan csökkent. Jól látható az első olajárrobbanás, valamint a 2007-ben kibontakozó gazdasági válság hatása a nemzetközi segélyezésre. Mind a nettó kifizetések, mind az ODA/GNI arány esetében látható az éles törés, csakúgy, mint az 1990-es években tapasztalható viszonylag tartósan csökkenő tendencia.

Amennyiben megvizsgáljuk a 2. táblázatban látható TOP 5 ország ODA/GNI adatainak alakulását az egyes évtizedekben meghatározhatjuk az egyes donorokra

2. táblázat: az 5 legnagyobb donor ODA/GNI arányai

	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2011
DAC átlag	0,44%	0,32%	0,34%	0,28%	0,28%
USA	0,51%	0,26%	0,22%	0,14%	0,17%
Egyesült Királyság	0,49%	0,42%	0,34%	0,29%	0,42%
Japán	0,23%	0,23%	0,31%	0,27%	0,21%
Németország	0,40%	0,36%	0,44%	0,33%	0,33%
Franciaország	0,94%	0,44%	0,56%	0,53%	0,41%

Forrás: www.stats.oecd.org

jellemző sajátosságokat. Az OECD adatbázisa csak 1960-tól kezdve tartalmaz adatokat, így csupán feltételezni lehet, hogy az 1960-as években látott magas segélyezési szintről való csökkenő tendencia csak a segélyezési hullám vége.

A második világháborút követően a segélyezési aktivitás szintje, többek között a Marshall-tervnek köszönhetően, valamint vélhetően az ODA/GNI arány is jóval magasabb volt. Ekkor a segélyezés célkeresztjében az európai újjáépítés szerepelt, mellyel kapcsolatban merőben más motivációval rendelkeztek az akkori donor országok, mint a későbbi évtizedekben. A Marshall-terv elsődleges célja az volt, hogy a romokban heverő európai államok, a gazdasági aktivitás helyreállítása révén a háborús kártérítések és felvett hitelek visszafizetése biztosítva legyen. Ekkor a donor országokat piaci érvek ösztönözték a segélyezésre, ezt mutatja a magas hajlandóságot tükröző ODA/GNI arány is. Ezen alapvető ösztönzők hiányoznak a későbbi évtizedek segélyezési gyakorlatából,

megkérdőjelezve nemcsak a segélyezés hatékonyságát, hanem egyáltalán annak létjogosultságát is. A donor országok motivációi és az alapvető ösztönzők szerepe a dolgozat későbbi fejezetében kerülnek részletes bemutatásra.

A második világháborút követően az újjáépítés befejeztével a segélyezési erőfeszítés viszonylag állandósult a 0,3%-os ODA/GNI arány körül. Ezt követően az 1990-es évek elején történt események okozták az addigi segélyezési trend változását. A 2. táblázat mutatja a TOP 5 ország ODA/GNI arányait, melyekből láthatóak az alapvető különbségek az egyes országok között, valamint, hogy a különböző világgazdasági és világpolitikai események hatására hogyan reagáltak a segélyezés területén ezen országok.

Az Egyesült Királyság esetében is látható a korábban már vázolt tendencia, miszerint a második világháborút követően az európai területek magas prioritással rendelkeztek, majd az újjáépítés végeztével a forrásokat átcsoportosították. További sajátosság, melyet Alesina és Dollar (2000) állapít meg, hogy 1970 és 1994 között az Egyesült Királyság által bilaterális formában folyósított segélyek 78%-a az ország korábbi gyarmataihoz áramlott. Tehát a gyarmati kapcsolat, mint a segélyezés mozgatórugója az egyik fő szempont az Egyesült Királyság esetében. Margaret Thatcher hatalomra kerülését követően fordulat következett be az ország segélyezési gyakorlatában. A kormányzati prioritások megváltozásával a segélyezésre szánt forrásokat visszafogták, az ország ODA/GNI aránya jelentősen csökkent a Vaslady regnálása alatt, majd azt követően az 1990-es években is szerény méreteket öltött (Paragi et al. 2007). A változás 1997-ben következett be, amikor a Tony Blair által vezetett kormányzat az addiginál nagyobb hangsúlyt fektetett a segélyezésre.

Az Egyesült Királyság segélyezési gyakorlatában a bilaterális és multilaterális folyósítás általában kétharmad/egyharmad arányban alakult az elmúlt bő öt évtizedben. Az adatokat vizsgálva azonban megfigyelhetjük, hogy az 1980-as és 1990-es években, amikor a kihelyezett ODA mennyisége relatíve alacsony volt a multilaterális folyósítások aránya átlagosan meghaladta a 44%-os szintet (OECD 2012b). Ennek az eltolódásnak egyik lehetséges magyarázata lehet az, hogy a multilaterális úton történő kihelyezés kisebb ráfordítást igényel, mint a bilaterális esetben. Multilaterális folyósítás esetén nem kell többek között az intézményrendszer fenntartásának költségeit finanszírozni, a szakértői gárda pedig átcsoportosítható a fontosabbnak ítélt területekre.

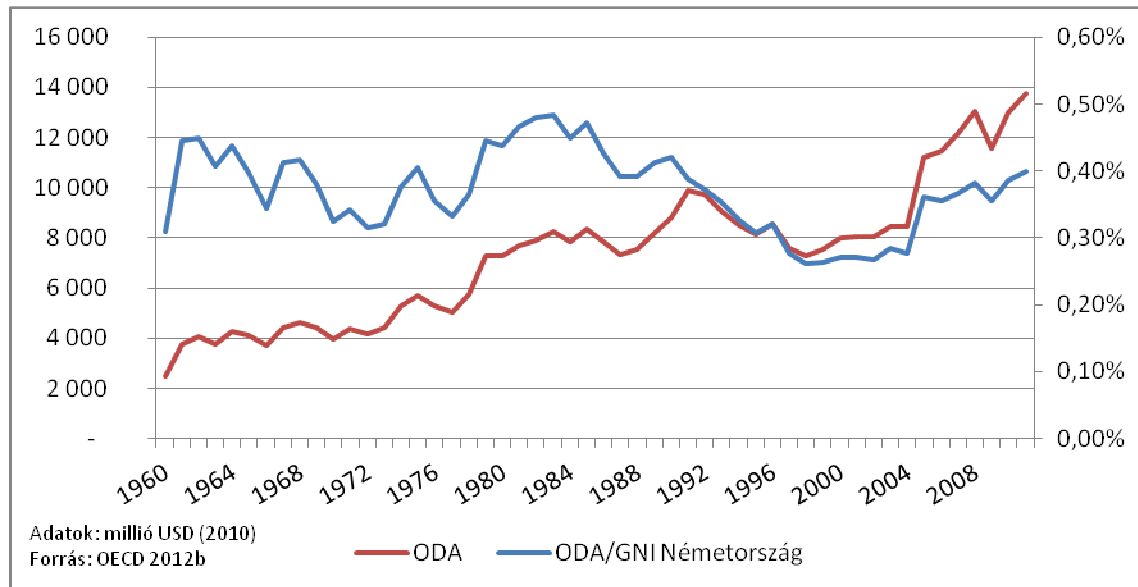
Japán esetében a segélyezés mint a külpolitika egyik legfontosabb eszköze jelenik meg, hiszen a második világháborút követően az ország nem rendelkezhet haderővel. Segélyezési politikájában inkább gazdasági, mint politikai érdekek dominálnak,

elsősorban az infrastruktúra fejlesztésére helyezik a hangsúlyt (Paragi et al. 2007). 2011-es adatok alapján Japán a TOP 5 DAC országok közül az utolsó helyen szerepel a folyósított nettó ODA-t tekintve, 9,8 milliárd USD-os értékkel (OECD 2012b). A 2. táblázatból pedig az is látható, hogy Japán az ODA/GNI arányát tekintve is gyengén szerepel, a DAC átlagtól elmaradva, 0,21-es ODA/GNI arányt produkált a 2000-2011-es periódus alatt.

Franciaország a TOP 5 DAC ország közül a leginkább elkötelezett, ha az ODA/GNI arányát tekintjük. 1961-ben bruttó nemzeti jövedelmének mintegy 1,36%-ot hivatalos fejlesztési támogatásra fordította. A későbbi években ez az érték csökkent, de még mindig igen magasnak tekinthető, értéke jóval meghaladja a DAC átlagot. Segélyezési politikájában az 1960-as évektől fogva az afrikai térség jelentette az elsődleges célpontot, ekkor volt olyan év, amikor segélyeinek több mint 80%-t ebbe a térségbe folyósította. Ez az érték mára csökkent ugyan, de 2010-re így is majd 54%-t tesz ki (OECD 2012b). Franciaország esetében is megfigyelhető az a tendencia, ami az Egyesült Királyság esetében is látható volt a gyarmati múlttal kapcsolatban. A francia segélyek 57%-a a volt gyarmati országokba áramlott 1970 és 1994 között (Alesina – Dollar 2000).

Németország segélyezési politikájában meglepő módon az ázsiai térség fontos szerepet tölt be az adatok szerint. 1960-ban a kihelyezett ODA több, mint 60%-a ebbe a térségbe áramlott, míg kevésbé meglepő tény, hogy több mint 22% az európai országokba. A magas európai részarány vélhetően, csakúgy, mint Japán esetében, a második világháború során okozott károk enyhítése végett látható és időben előrehaladva fokozatosan csökken. A 3. ábrán jól látható a segélyek mennyiségének folyamatos emelkedése, valamint egy viszonylag állandó ODA/GNI arány is. Az általános tendenciát megtöri az 1990-es évektől látható viszonylag tartós csökkenés, mely mindkét adat esetében megfigyelhető. Vélhetően a német újraegyesítés következtében a fejletlen kelet-német régiók megsegítése és fejlesztése volt az egyike az indokoknak, amely miatt a nemzetközi fejlesztési segélyek mennyisége csökkent. Ez egy újabb szemléletes példa a nemzetközi segélyezés mint kormányzati prioritás háttérbe szorulására. 2004-től kezdve azonban új lendületet vett a német segélyezés, mind a kihelyezett ODA mennyisége, mind az ODA/GNI arány jelentős mértékben nőtt az előző évekhez képest, olyannyira, hogy 2011-ben Németország, az USA mögött, a második legtöbb ODA-t folyósító orszaggá lépett elő (OECD 2012b).

Az Egyesült Államok a második világháborút követően a világ első számú gazdasági és politikai nagyhatalmává lépett elő. Az ország gazdasági jelentőségét tükrözi a segélyezésben betöltött szerepe is. 1960-ban (2010-es USD-ral számolva) több mint 16 milliárd USD-t költött segélyezésre, mely érték meghaladja bármely donor ország azonos



3. ábra: Németország segélyezési tendenciái

értékét 2011-ben. A többi országhoz viszonyítva az USA „segítőkézsége” nagyvonalúnak tűnhet, azonban a gazdaság méretét figyelembe vevő ODA/GNI arányt tekintve már nem tűnik olyan kedvezőnek a kép. 1970-től kezdve, mint ahogy azt a 2. táblázat is mutatja, az Egyesült Államok rendelkezik a legalacsonyabb mutatóval, a DAC átlagtól jóval elmaradva. Az 1990-es években átlagosan mindössze 0,14%-át költötték hivatalos fejlesztési támogatásra a bruttó nemzeti jövedelmüknek.

Az USA esetében megfigyelhető, hogy a külső szemlélő számára önzetlennek tűnő segélyezési folyamatok valójában önös, nemzeti érdekeket szolgáltak és a segély valójában a külpolitika egyik eszközeként is definiálható (Bortoletto 2010). A második világháborút követően a Marshall-terv keretein belül folyósított segély gazdasági szempontból motiváló tényezőjéről már esett szó korábban. Annak érdekében, hogy az USA hozzájusson a háború során nyújtott hiteleihez és a háborús jóvátételhez, az európai gazdaságot beindítandó helyezte ki a segélyeket. A rövid távú célokon túl azonban a segély ezen formája hosszú távon is célszerű volt. A bipoláris rendszerben, a Szovjetunió térhódításának, a kommunizmus térnyerésének megakadályozása volt az elsődleges

külpolitikai célja az országnak. A kihelyezett segélyek nagyban hozzájárultak ezen cél eléréséhez.

Az amerikai segélyezési gyakorlatban két, a nemzetbiztonsági érdekből fakadó, hatást lehet megkülönböztetni (Bortoletto 2010). A recipiens ország kormányszata döntései során jobban figyelembe veszi a donor ország érdekeit. A jó kapcsolat megtartása alapvető feltétel a további transzferek folyósítása érdekében, így egyfajta direkt hatással a donor rákényszerítheti a recipiensre saját érdekeit. Emellett a szándékolt indirekt hatás jelentősége is legalább olyan fontos. A segélyezés révén a recipiens országban változások következnek be, az intézmények fejlődésnek indulnak, növekszik az egy főre jutó jövedelem, magasabb lesz az életszínvonal, mely révén a konfliktusok kialakulásának esélye csökken, a demokrácia térnyerésének valószínűsége nő. Az imént vázolt tényezők indirekt módon, de kedvező irányban hatnak az Egyesült Államok nemzetbiztonságára. Az USA szemszögéből tekintve így a diplomácia és a katonai védelem mellett, a segélyezés válik a nemzetbiztonság harmadik eszközévé.

A hidegháború befejeztével, a Szovjetunió összeomlását követően nem volt világos, hogy a segélyezési politikának milyen irányt kellene felvennie (Bortoletto 2010). A cél keresése közben egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a humanitárius segítségnyújtásra, valamint megjelent az egészség mint kitűzött cél a segélyezési politikában, továbbá a katonai segítségnyújtás szerepe is megnőtt az évek során. 2001. szeptember 11-i események hatására az Egyesült Államok „megtalálta az új közös ellenséget”, melynek következtében a terrorizmus elleni harc válik a külpolitika középpontjává. Ennek fő eszköze ezt megelőzően a különböző kereskedelmi szankciók alkalmazása volt, ami azonban számos ponton aggályokat vet fel. Jelentős hatással van az adott ország gazdaságára, így érinti azon lakosokat is, akik nyilvánvalóan nem állnak kapcsolatban a cselekményekkel. Az ezredfordulót követően azonban megváltozott a terrorizmus „természete” is. Azok főként az államoktól független, privát szervezetekhez köthetőek, így az alkalmazott kereskedelmi szankciók hatástalanok. A segélyezés, indirekt hatása révén az egyik leghatékonyabb eszköz lehet a terrorizmus elleni harcban (Bortoletto 2010).

A törekény politikai helyzetek stabilizálása további célja lehet a segélyezésnek (Bortoletto 2010), mely megfigyelhető például az USA által Izraelbe folyósított segélyeken keresztül vagy az Egyiptomnak nyújtott transzferek példáján. Egyiptom esetében a segélyezés direkt hatását figyelhetjük meg. Az USA támogatásáért cserébe Egyiptom számos fórumon képviseli, támogatja annak politikáját a szomszédos országok

körében. Izrael pedig az Egyesült Államok támogatása révén vélhetően nem tudná fenntartani technikai és katonai erejét, veszítene stratégiai pozíciójából, mely hamar konfliktushoz vezetne a Közel-Keleten. Ezen háborús helyzet elkerülése pedig az USA egyik legfőbb érdeke.

A recipiensek szempontjából az USA által folyósított ODA mindig az aktuális külpolitikai céloknak megfelelő helyre áramlott. A hatvanas, hetvenes években Dél-Korea és Vietnam volt a kiemelt célpontja a segélyeknek, az ezredfordulót követően Afganisztán, majd Irak következett. 2005-ben az USA megközelítőleg 12,5 milliárd dollárt folyósított csak Iraknak (OECD 2012b). Ez igen jelentős mennyiségű segély, mely meghaladja a legtöbb DAC ország összes recipiensnek folyósított éves értékét, jól tükrözi az USA külpolitikai prioritásainak fontosságát.

A fentiekben a DAC országok közül az öt legnagyobb donor segélyezési gyakorlatát mutattam be. Az egyes országok vizsgálata során a kihelyezett ODA mennyisége fontos, ám az ODA/GNI arány pontosabb képet ad az országról. A múlt tapasztalatait tekintve belátható, hogy a segélyezés nem önzetlen tevékenység, továbbá, hogy az egyes donor országok mindenkor gazdasági és politikai érdekei jelentős mértékben hatnak azok segélyezési politikájára. A segélyezés alkalmazása számos célt szolgálhat, akár a terrorizmus elleni harc egyik eszközeként is tekinthetünk rá. Alkalmazása a többi eszközzel ellentétben békés, szándéka megkérdőjelezhetetlen. A számos pozitívum hatására jogosan merülhet fel a kérdés: valóban ilyen egyértelmű a segélyezés megítélése?

2.2. SEGÉLYEZÉS A FOGADÓ ORSZÁGOK SZEMSZÖGÉBŐL

A következő alfejezetben a segélyezési gyakorlat kerül megvilágításra a recipiens országok nézőpontjából. Választ kaphatunk többek között azokra a kérdésekre, hogy hogyan változott a fogadó országok köre az elmúlt évtizedekben, valamint, hogy mely tényezők a legmeghatározóbbak a célországok kiválasztása során. A segélyezés témakörének pontos megismeréséhez véleményem szerint elengedhetetlen a fogadó fél vizsgálata, az előbbi kérdések megválaszolása. Az alfejezetben használt adatok az OECD adatbázisából (OECD 2012b) származnak, és saját számítások alapján kerülnek bemutatásra.

A hivatalos fejlesztési támogatások elsődleges célpontjai mindig is a fejlődő országok voltak. Földrajzi eloszlását tekintve az óceániai és európai térségek 1960-tól kezdve csekély mértékben részesültek a támogatásokból. Az óceániai térség részaránya a

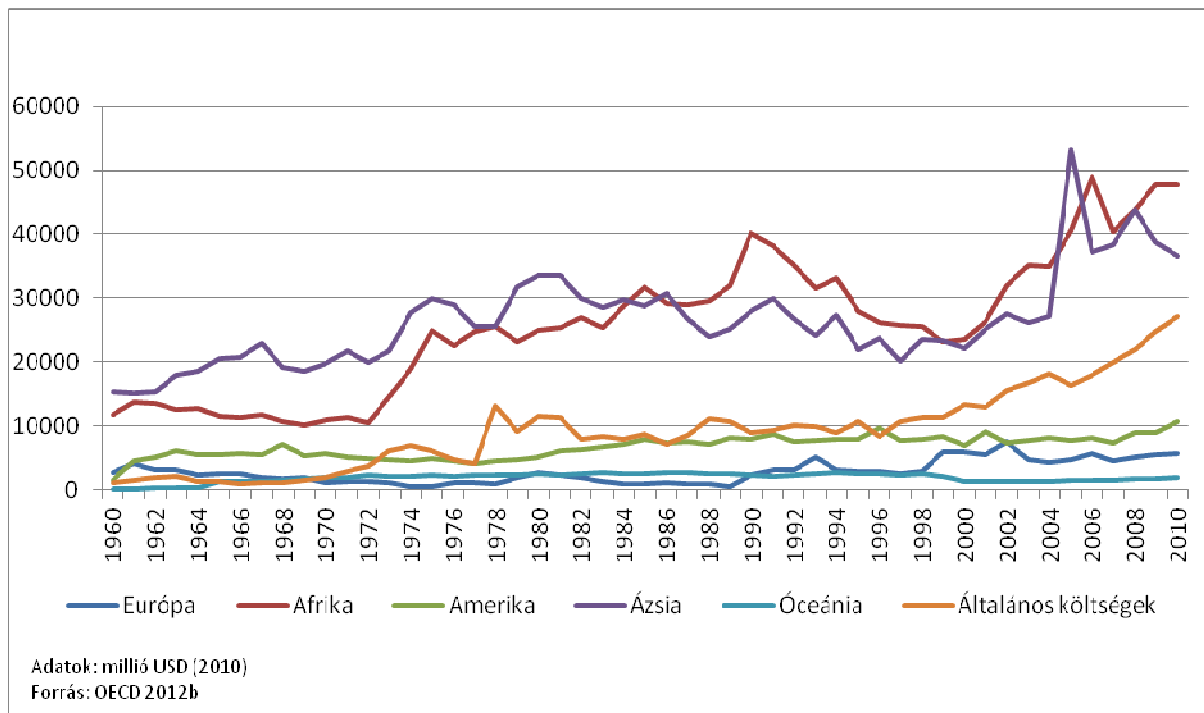
fejlődő országoknak juttatott nettó ODA-n belül átlagosan elmarad a 3%-tól, míg ugyanez az érték az európai kontinenst tekintve 4% körül mozog. Míg az előbbi esetben viszonylag kiegyensúlyozottan alakult az említett érték körül a kapott ODA mennyisége, addig az európai adatokat tekintve megfigyelhetünk kiugrásokat is. Az 1960-as években, valamint a rendszerváltást követően, vélhetően annak hatásaként, az átlagosnál magasabb a részaránya a térségbe folyósított transzfereknek.

Az amerikai kontinens átlagosan majd 10% körüli értékével az előzőeknél nagyobb mértékben részesül a segélyekből. Közép- és Dél-Amerika a teljes kontinensnek folyósított segélyekből az elmúlt bő öt évtizedben átlagosan azonos súlyt képviselt. A közép-amerikai térségben a legnagyobb recipiens országok Nicaragua, Honduras és Haiti. Az adatokból egyértelműen látszik a 2010-es Haitit ért természeti csapás hatása. A katasztrófa évében a kapott támogatások értéke kimagasló, meghaladja a 3 milliárd USD-t, aránya pedig eléri a teljes kontinenst érintő adott évi transzfereknek harmadát. Dél-Amerikát tekintve a legnagyobb fogadó országok közé tartozik Bolívia, Kolumbia, Peru, valamint Brazília. Az elmúlt évek kimagasló brazil növekedési adatai ellenére, még mindig jelentős mértékű segély áramlik az országba.

A legnagyobb részt a fejlődőeknek szánt segélyből az ázsiai és az afrikai kontinens kapta. A 4. ábrán látható, hogy az ázsiai kontinens domináns szerepe az 1980-as évek közepéig, onnantól egy csökkenő trend figyelhető meg az ezredfordulót követő évekig. Tajvan és Dél-Korea esetében figyelhető meg az országok fejlődésével párhuzamosan a folyósított segélyek mennyiségének csökkenése.

Dél-Korea esete figyelemreméltó. Az egyik legnagyobb recipiens ország volt a második világháborút követően, 1960-ban a teljes kontinensnek szánt segélyek 10%-a ebbe az országba érkezett. Az országban kibontakozott fejlődés hatására azonban a kapott segélyek mértéke folyamatosan csökkent, az ország gazdasági súlya pedig növekedett. Végül 2010-ben a kezdetben recipiens ország, csatlakozott a legnagyobb donorokat tömörítő DAC-hoz. A jelentős és egyre növekvő mennyiségű segély, a megfelelő stratégia, intézményrendszer és szakpolitikai háttér eredményeként a gazdasági válság közepén vált a DAC teljes jogú tagjává (OECD 2012c).

A 4. ábrán látható egy jelentős kiugrás az ázsiai térségbe folyósított ODA kapcsán az ezredfordulót követően. Ezekben az években Irak nem csak a nemzetközi politikai figyelem középpontjába került, hanem segélyezés szempontjából is meghatározó pozíciót foglalt el. Míg 2002-ben csupán 179 millió, addig 2004-ben 5,3 milliárd, 2005-ben pedig 24,8 milliárd USD segélyt kapott. Ez a kimagasló adat további megerősítése annak, hogy a segélyezési gyakorlatban a politikai érdekek meghatározó szerepet játszanak.



4. ábra: A fogadó országok földrajzi eloszlása

Az 1980-as évek végétől az afrikai kontinens lépett elő a segélyezés elsődleges célpontjává, melynek oka nyilvánvaló. A segélyezés alapvető céljai közé tartozik a szegénység csökkentése vagy az egészségügyi feltételek javítása. Ezen szempontokból az afrikai kontinens helyzete koránt sem tekinthető kiemelkedőnek, így érthető módon ezen térségbe áramlik a segélyek jelentős része (Easterly 2009). 2010-ben a kontinensre irányuló segélyek több mint 90%-át a kontinens déli államai kapták. A legnagyobb recipiens országok közé tartozik a Kongói Demokratikus Köztársaság, Etiópia, Szudán és Tanzánia.

Az OECD adatbázisa alapján látható, hogy az évek során egyre több transzfer áramlott abba a kategóriába, mely az egy konkrét fogadó országhoz nem köthető segélyeket tartalmazza. Ebbe a kategóriába tartoznak például az általánosan felmerülő

adminisztratív költségek, melynek értéke 2010-ben elérte az összes fejlődő országnak szánt segélyek több, mint 10%-át (OECD 2012b).

A fogadó országok földrajzi elhelyezkedésének vizsgálatán túl szükséges azok további elemzése. Jövedelmi helyzetüket tekintve a recipiens országok csoportokba oszthatóak. Az OECD háromévente készít egy listát, mely tartalmazza, hogy mely országok kapnak hivatalos fejlesztési támogatást, valamint a bruttó nemzeti jövedelem egy főre eső része alapján mely jövedelemcsoportba tartozik az adott ország (OECD 2012D). A lista tükrözi az alapvető változásokat az országok jövedelmi helyzetében. 1970-hez képest csak 17 ország lett hozzáadva a segélyt fogadó országokat tartalmazó listához, melyből 11 a volt szocialista blokk országaihoz tartozott. Ezzel szemben az egy főre jutó jövedelem növekedése miatt 55 ország lekerült a listáról. A 2011-ben megjelent utolsó revízió az előzőhöz képest összesen 5-tel kevesebb országot tartalmaz, míg 25 ország magasabb jövedelmi kategóriába került az egy főre jutó jövedelem emelkedése miatt, valamint mindössze 2 ország került alacsonyabb jövedelmi kategóriába, mely a gazdasági válságot figyelembe véve nem tekinthető rossz eredménynek.

A 2010-es adatok alapján a folyósított segélyek majd 35%-a a legkevésbé fejlett országokba áramlott. Az 1.005 \$/fő jövedelem alatti egyéb alacsony jövedelmű országok a segélyek 11%-t kapták, annak ellenére, hogy ezt a csoportot csupán hét ország alkotja. A közepes jövedelmű országok felső rétegéhez tartozó országok részesedése 6% körül alakult az elmúlt években.

A segélyezéssel kapcsolatban az egyik legfontosabb kérdés a szelektivitással kapcsolatos. Milyen szempontok alapján választják ki a donorok azon országokat, melyeket segélyeikkel támogatni fognak? A kérdés megválaszolása kulcsfontosságú a recipiens országok szemszögéből.

Alesina és Dollar (2000) megvizsgálták a segélyek allokációját a fogadó országok sajátosságait figyelembe véve. Az OECD adatbázisát alapul véve 1970 és 1994 közötti időszakban vizsgáldtak. Kutatásuk során a recipiens országokat különböző változók segítségével jellemezték. A vizsgált változók között szerepel (1) a kereskedelmi nyitottság, (2) a demokrácia foka, (3) a 20. században gyarmatként eltöltött évek alapján a gyarmati státusz, (4) a közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) mértéke, (5) a kezdeti jövedelem, valamint (6) a népesség. Modelljük finomítása és a donorok érdekeinek objektívebb megítélése érdekében egy újabb paramétert vezettek be, melyet (7) az ENSZ-ben történő szavazások alapján határoztak meg. Továbbá vizsgálták (8) a polgári szabadságjogok, (9) a jog uralma, valamint (10) a vallás szerepét a segélyezés során.

Megállapították, hogy az egy főre jutó bilaterális segélyek mennyiségét a népesség száma jelentősen befolyásolja, azaz minél kisebb egy ország, annál több segélyt kap. A gyarmati státusz magyarázó erejével kapcsolatban szem előtt kell tartani, hogy a kapcsolat igen jelentősen függ attól, hogy melyik donorról beszélünk. Portugália például a segélyeinek több mint 99%-t olyan országokba folyósította, melyek egykor gyarmatai voltak. A másik szélsőséges eset érthető módon azon országokkal kapcsolatban figyelhető meg, amelyek nem rendelkeztek gyarmatokkal. A kapott segély mértékét szignifikánsan befolyásolja a jövedelmi helyzet, a szegényebb országok több segélyt kapnak. A kereskedelmi nyitottság és a demokrácia fontos, míg a vallás nem játszik szerepet a donor országok döntésében.

Elemzésük alapján a gazdaságpolitikai szempontok és a politikai intézmények szerepe érdekes képet mutat. A polgári szabadságjogok, a jog uralma és a demokrácia fokának kapcsán Alesina és Dollar (2000) megállapítják, hogy a donor országok a szigorúan értelmezett demokráciára koncentrálnak. A demokratikus intézményének fontosabbak, mint a polgári szabadságjogok vagy a törvények kikényszerítése. Az FDI szempontjából tekintve a helyzet pont fordított. A demokrácia nem szignifikáns változó, a szerződések kikényszerítése és a stabil jogrend azonban igen. Míg a közvetlen külföldi tőkebefektetéseket a gazdasági tényezők jelentősen, a politikai tényezők pedig alig befolyásolják, addig a bilaterális segélyek esetén a politikai szempontok dominálnak a gazdasági tényezőkkel szemben.

2.3. A BILATERÁLIS ÉS MULTILATERÁLIS SEGÉLYEZÉS VIZSGÁLATA

A segélyezéssel kapcsolatban meg lehet különböztetni bilaterális és multilaterális segélyeket. Bilaterális fejlesztési segélynek nevezzük azokat a transfereket, melyeket a donor ország közvetlenül folyósít a fogadó országoknak fejlesztési célból. Multilaterális segélyről beszélhetünk, ha a donor ország egy segélyezéssel foglalkozó multilaterális szervezet költségvetését támogatja (OECD 2012e).

A bilaterális segélyezéssel kapcsolatos legfontosabb jellemzők a 2.1-es fejezetben már bemutatásra kerültek, a legnagyobb DAC donorok segélyezési gyakorlatának elemzése során. Az öt legnagyobb DAC donor 1960-tól kezdve segélyeinek átlagosan 70%-át folyósította bilaterális úton, míg a többit multilaterális formában (OECD 2012b). Érdekes azonban, hogy míg Németország, Japán, Franciaország és az Egyesült Királyság 60-65% körüli értékkel rendelkeznek, addig az Egyesült Államok 2011-ben segélyeinek több mint 88%-t bilaterális úton folyósította.

A bilaterális folyósítás mellett szóló érvek közé tartozik a donor ország jobb érdekérvényesítő képessége (Paragi et al. 2007). A donor ország a segélyezés teljes folyamatát saját maga irányítja a fogadó ország kiválasztásától kezdve, a segély fajtájának, a célszektor meghatározásán át, a projektek megvalósulását követő monitoring tevékenység elvégzéséig. A teljes kontroll révén így a segélyezési tevékenység képes külpolitikai célokat szolgálni. A bilaterális segélyezés ellen szóló érvelés a költségekre világít rá. A donor országban szükséges egy, a teljes segélyezési folyamatot ellátó és irányító, megfelelő szakembergárdával rendelkező intézményrendszer. Ennek kiépítési és fenntartási költségei jelentősek, így azt csak a nagyobb donorok engedhetik meg maguknak.

A segélyezés hatékonyságának vizsgálatakor annak eldöntése, hogy a bilaterális vagy a multilaterális segélyezés a hatékonyabb a témakör egyik legfontosabb kérdése. Knack és társai (2010) 38 bilaterális és multilaterális donort vizsgált a segélyezés hatékonysága kapcsán. Tanulmányukban elsősorban a 2005-ös Párizsi Nyilatkozatban meghatározott mutatók alapján értékelték a donorok segélyezési gyakorlatát. A Párizsi Nyilatkozat jelentősége miatt ezen dolgozatban külön fejezetében kerül bemutatásra. Easterly és Williamson (2011) ezzel szemben a donorok hatékonyságának vizsgálatakor nem alkalmazza az ott meghatározott mutatókat. Véleményük szerint a Párizsi Nyilatkozat politikai kezdeményezésre jött létre, így érdemes lehet a politikai indíttatástól független módszertannal vizsgálni a témakörben. Véleményünkkel egyet értve, a donorok hatékonyságának bemutatásához elsősorban az ő tanulmányukra támaszkodom.

Az egyes donor szervezetek hatékonyságának vizsgálata során Easterly és Williamson (2011) 31 bilaterális kapcsolatot vizsgált, melyek 23 DAC donor országból származnak. A multilaterális esetben 10 ENSZ és 10 ENSZ-en kívüli ügynökség tevékenységét vizsgálták. Minden esetben öt változó szempontjából vizsgálódtak.

Felmérték az ügynökségeket (1) átláthatóság szempontjából, mely az ügynökségek azon tulajdonságát hivatott felmérni, hogy az ügynökségen kívüliek milyen egyszerűen tudnak a segélyezéssel kapcsolatos információkhoz hozzáférni, továbbá figyelembe veszi ezen változó az alkalmazottak számát, a kifizetett segélyek mennyiségét, az adminisztratív költségeket és az alkalmazottak fizetéseit is. Az átláthatóság elengedhetetlen és kulcsfontosságú tényező a független kutatók vizsgálódásához.

A (2) specializáció az egyik leggyakrabban hangoztatott probléma a hatékonysággal kapcsolatban. Nem lehet hatékony a segélyezés, ha egy országban több különálló forrás önállóan végez segélyezési tevékenységet, hiszen az általános költségek

minden esetben felmerülnek. Ugyanakkor a teljes összeolvadás sem lehet célravezető. A szerzők a specializáció kérdésében Herfindahl-index használatával osztályozták az egyes donorok tevékenységét.

A (3) szelektivitás változón belül a fogadó országok jövedelmi helyzete, a demokrácia foka és a korrupció mértéke alapján összeállított index alapján értékelték a donorok tevékenységét.

A (4) nem hatékony csatornák részaránya, elsősorban a kötött segélyek, az élelmiszersegély vagy a technikai segítségnyújtás, jelentősen befolyásolja a hatékonyságot. Élelmiszersegély esetén a donorok gyakran csak saját mezőgazdasági termelési többletüket bocsátják a segélyezett országok részére. Ezáltal a hazai termelőknek kedveznek, míg a recipiens országban a mezőgazdasági és élelmiszer szektorok fejlődése elmarad. A technikai segítségnyújtás során alkalmazott szakértői gárda leggyakrabban a donor országból származik, és valószínűleg a donor érdekeit tartja szem előtt. A kötött segélyek leggyakrabban a bilaterális kapcsolatok esetén figyelhető meg. Ebben az esetben a donor ország úgy ad segélyt, hogy azt a donor országban kell a recipiensnek elköltenie, a hazai cégektől kell az árukat megvásárolnia. Ekkor a fogadó ország iparának, gazdaságának fejlődésére nincs esély, ráadásul a fogadó ország nem juthat esetlegesen olcsóbb termékhez más országból történő beszerzés révén. Az USA segélyeinek még mindig jelentős részét kötött segélyek formájában bocsátja a recipiensnek rendelkezésére. Az ezzel kapcsolatos adatok azonban nem pontosak, mert az USA 1996-tól kezdve nem közöl érdemben adatokat a segélyek kötöttségével kapcsolatban.

Az utolsó változó Easterly és Williamson (2011) elemzése során a (5) működési költségeket vizsgálta. Túl magas működési költségek esetén a segélyt nem azok kapják, akiknek szánták azt, csak a bürokrácia épülését szolgálja. A nagyon alacsony működési költség azonban éppúgy kerülendő, hiszen a siker szempontjából kulcsfontosságú a projekteket végrehajtó személyzet munkája.

Easterly és Williamson (2011) vizsgálódásának eredményeként megállapítható, hogy átláthatóság szempontjából a legnagyobb bilaterális donor, az Egyesült Államok maximális pontszámot kapott. Multilaterális oldalról a legtöbb vizsgált ENSZ ügynökség az átlagos szint alatt teljesített. A specializációval kapcsolatban megállapították, hogy a bilaterális ügynökségek a legtöredezettebbek és az ENSZ ügynökségek a leginkább specializáltak. Szelektivitás szempontjából a Világbank, az Ázsiai Fejlesztési Bank és a Global Fund teljesítettek a legjobban. A vizsgált három szempontot leginkább figyelmen kívül hagyták az Egyesült Államok, valamint az ENSZ szervezetek is gyengébb

eredményt érték el. A nem hatékony csatornák alkalmazásával kapcsolatban a már említett Egyesült Államok, illetve egy másik DAC ország, Ausztrália az említésre méltó. Mindkét ország jelentős mezőgazdasági termeléssel rendelkezik és náluk jelentős az élelmiszersegélyek mennyisége is. A működési költségeket tekintve a szerzők meghatározták az egyes donorok szempontjából az egy alkalmazottra jutó kihelyezett segélyek mennyiségét. Átlagosan 6 millió dollár/fő az ügynökségek teljesítménye. A leggyengébben teljesítők eredménye azonban jóval elmarad ettől az értéktől és a szerzők szerint drámaian alacsony. Az éhínség leküzdésére létrehozott ENSZ szervezet, a World Food Program keretében mindössze 30.000 \$/fő teljesítményre volt képes, ezzel a leggyengébb eredményt érte el. Emellett megdöbbentő a másik ENSZ szervezet, az UNICEF 100.000\$/fő-s alkalmazott/segély aránya is.

Mindenképpen biztatóak, a szerzők időbeli változással kapcsolatos eredményeik. Easterly és Williamson (2011) arra jutottak, hogy a nem hatékony csatornák részaránya az 1979-es 80%-os szintről 2007-re 25% körüli szintre csökkent, valamint az átláthatóság terén is jelentős javulást értek el az egyes ügynökségek az elmúlt években.

A bilaterális és multilaterális donorok hatékonyságával kapcsolatos elemzések meghatározóak a segélyezési gyakorlat vizsgálatakor. Az empirikus vizsgálatok során kulcsfontosságú az egyes változók és küszöbértékek meghatározása. Az eltérő módszertan ellenére Easterly és Williamson (2011) és Knack és társai (2010) is úgy találták, hogy multilaterális donorokat tekintve az egyik legjobb gyakorlatot az Ázsiai Fejlesztési Bank követi. Ezzel szemben mindkét tanulmány, egymástól függetlenül, arra a következtetésre jut, hogy az egyes ENSZ szervezetek segélyezési gyakorlata az összehasonlítások során jóval elmarad a donorok átlagos teljesítményétől. Továbbá a legnagyobb bilaterális donor, az Egyesült Államok mindkét tanulmányban a lista végén szerepel, mely eredmény szintén nem tekinthető túl biztatónak.

3. SEGÉLYEZÉS: PRO ÉS KONTRA

A szakirodalomban számos érvet találunk a segélyezési gyakorlat mellett és ellen is. Míg egyes szerzők a segélyezési források növelésének fontossága mellett érvelnek, addig mások a rendszer hibáira hívják fel a figyelmet. A következő alfejezetekben a segélyezéssel kapcsolatos legfontosabb és leggyakrabban hangoztatott érvek és ellenérvek bemutatására kerül sor.

3.1. PRO: A SEGÉLYEZÉSBE ÁRAMLÓ FORRÁSOK NÖVELESE

A nemzetközi fejlesztési segélyezési rendszerbe évről évre egyre több pénz áramlik, ahogy az 1. ábrán is látható. Míg 1960-ban 36 milliárd dollárt helyeztek ki a donor országok, addig 2011-ben már 125 milliárd dollárra gyarapodott a fogadó országoknak egy év alatt juttatott transferek mennyisége.

A donor országok egyre növekvő mértékű segélyei mögött meghúzódó motiváló tényezők kérdésére világít rá Williamson (2010). Szerinte a donor ország politikusainak érdekeit csak kis részben határozza meg a szavazók véleménye, hiszen azok kevésbé értesültek a külpolitikai vagy segélyezési kérdésekkel kapcsolatban. Ezzel szemben a speciális érdekcsoportok, lobbyk befolyása meghatározó szerepet tölthet be. Bizonyos termelők a donor országban befolyásolhatják a politikusokat a segélyezés irányvonalának tekintetében, például kötött segélyekre való ösztönzés révén. Amennyiben a fogadó ország csak úgy juthat hozzá a segélyhez, ha azt a donor országban költi el, úgy a donor országbeli termelők kedvező helyzetbe kerülnek, míg a recipiens ország termelőinek egy adott ágazatban nincs esélye a növekedésre ilyen feltételek mellett (Leeson 2008).

További motiváló tényezőként lehet megemlíteni, a korábban már tárgyalt Alesina és Dollar (2000) által elemzett tényezőket. A donor ország döntése során így nem csupán rászorultság, azaz szegénység alapján dönt, hanem meghatározó szerepe van a fogadó ország kereskedelmi nyitottságának, a demokrácia mértékének valamint az esetleges korábbi gyarmati státusznak is.

A második világháborút követően különböző fejlődésméletek alakultak ki és fejlődtek. A klasszikus fejlődés-gazdaságtani modellek, a szegénységscapda és a „nagy lökés” elméletekkel kapcsolatos irodalom kiváló összefoglalása található például Paragi és társai (2007) művében. Ezen elméletekre alapozva a donor országok megfelelő tudományos magyarázatra tettek szert annak érdekében, hogy növeljék a kihelyezett segélyek mennyiségét.

Burnside és Dollar (2000) tanulmánya újabb lökést adott a segélyezést ösztönző törekvéseknek. A Világbank új adatbázisát használva elemezték az összefüggést a segélyek, a gazdasági szakpolitikák és az egy főre jutó bruttó nemzeti termék növekedése között. Azt találták, hogy a fejlesztési segélyeknek pozitív hatása van a növekedésre azon országokban, ahol jó a kereskedelem, a monetáris és a fiskális politika, de kicsi a hatása a gyenge minőségű szakpolitikával rendelkező országok esetében. A politikusok által perdöntő bizonyítékként kezelt tanulmány alkalmazhatósága azonban szélesebb körű

vizsgálat nélkül került elfogadásra, mely módon a politikusok és a média saját céljainak megfelelő módon tüntethette fel a tudományos eredményeket.

A Burnside és Dollar által készített tanulmány eredményeinek törekenységre hívják fel a figyelmet Easterly és társai (2004). Elemzésükben kibővített adatbázissal tesztelték az eredeti modellt. Mind a vizsgált évek számát, mind az adatok mennyiségét növelték és arra jutottak, hogy az eredeti modell a kibővített adatokkal vizsgálva nem állja meg a helyét, ezzel megcáfolták azt, hogy a segély jó politikai környezetben hatékony. Easterly (2003) az eredeti modellben alkalmazott változók paramétereinek megváltoztatásával, azok pontosításával további vizsgálatokat végzett. Végül arra jutott, hogy a vizsgálat küszöbértékeinek változtatásával éppúgy elveszíti bizonyító erejét a Burnside és Dollar által készített modell. Az említett tanulmányok éppúgy kiváló példaként szolgálnak az adatok minőségének fontosságára, mint a vizsgálatok során önkényesen kialakított küszöbértékek és fogalmi keretek érzékenységre a végeredmény szempontjából.

A segélyezési politika egyik alapköve volt az ezredfordulót követő évekig az a magatartás, hogy a segélyek révén az országok gazdasági növekedést érhetnek el, így a transzferek mennyiségének növelése kívánatos. Annak ellenére, hogy az akadémiai körökben már jó ideje nem használják, mégis számos nemzetközi pénzügyi intézményben, például a Világbankban, az úgynevezett pénzügyi-rés modellekre alapozva végeznek előrejelzéseket. Easterly (1999) tanulmányában megkérdőjelezi ezen modellek használatának létjogosultságát és empirikus elemzést végez azok tesztelésére.

Az Easterly (1999) által pénzügyi-rés modelleknek nevezett modellek alapja a Harrod-Domar-féle növekedési modell. Az egyik rész a modellben a kívánt növekedési ráta eléréséhez szükséges beruházási szint és a valós megtakarítások közötti különbség. A második rész maga a külkereskedelmi mérleg, azaz egy adott termelési szint melletti importigény és az exportbevételek közötti különbséggé határozható meg. Easterly (1999) a beruházás-megtakarítás részre koncentrál, melynek segéllyel való feltöltése révén fog a fenntartható növekedés beindulni egy fejlődő országban. A modell feltételezi, hogy a beruházásra szánt segély teljes mennyiség valóban beruházásra fordítódik. A modellben az ICOR (Incremental Capital-Output Ratio) a beruházás és a növekedés közötti kapcsolatként értelmezhető és megmutatja, hogy hány egység plusz beruházás ad egy egység plusz növekedést. A nemzetközi pénzügyi intézményekben dolgozó közgazdászok feltételeznek egy adott ICOR szintet, valamint egy megtakarítási szintet és ehhez kalkulálnak egy pénzügyi részt a kitűzött növekedési ráta elérése érdekében. Ezáltal a

pénzügyi-rés modell azt sugallja, hogy a növekedés kulcsa a befektetett tőke nagyságában rejlik.

Nem véletlen, hogy akadémiai körökben nem használják már a pénzügyi-rés modelleket (Easterly 1999). Már az 1980-as években a neoklasszikus közgazdászok legfőbb érve a modellel szemben, hogy nem az erőforrások mennyisége a legfontosabb, hanem azok allokációja. Véleményük szerint a „jó árak” kialakítása a fontos, és a pénzügyi-rés modell nem befolyásolja a piacon kialakuló árakat. A modell mellett szóló érvként lehet felhozni a neoklasszikus kritikával szemben, hogy a befektetés, azaz a segély szükséges, de nem elégséges feltétel. A nemzetközi pénzügyi intézmények által támasztott feltételekkel kiegészítve már elegendő feltételekhez jutunk a kitűzött növekedés eléréséhez. Az endogén növekedésemélet fényében pedig a segélyt fogadó ország optimális magatartása a segély elfogyasztása, nem pedig annak beruházásra költése. A recipiens ország abban érdekelt, hogy fenntartsa vagy növelje a pénzügyi-rést, azaz növelje a fogyasztást annak érdekében, hogy több segélyhez jusson. Ezen feltételek pedig egyértelműen ellentmondanak a modell azon feltételének, hogy a segélyt a fogadó ország teljes egészében beruházásra fordítja.

Easterly (1999) tanulmányában empirikus vizsgálatot végez annak megállapítása érdekében, hogy a rendelkezésre álló adatok tükrében a pénzügyi-rés modell működik-e. Az alapfeltevés szerint a segély növeli a beruházást, ami növeli a növekedést rövid távon. Ezt két lépcsőben vizsgálja 88 ország adatait tekintve 1965 és 1995 között. A „segély növeli a beruházást” vizsgálat során az országok közül mindössze hat felel meg a feltételeknek, melyből kettő, Hong Kong és Kína nem tekinthető relevánsnak, hiszen mindkét esetben a folyósított segély mértéke nem éri el a GDP 1%-t, így annak mennyisége jelentéktelen. Második lépésben a növekedés és a beruházás közötti kapcsolatot vizsgálta rövid távon. A vizsgált 138 ország esetén szintén csak négy esetben volt szignifikáns a kapcsolat. Azonban mindkét esetet tekintve csupán egyetlen ország, Tunézia felelt meg mindkét vizsgálat során a feltételeknek, mely a vizsgált országok számát tekintve inkább tekinthető szerencsének, mint jól működő modellnek.

A pénzügyi-rés modell és a valóság közötti különbség hangsúlyozására Easterly (1999) bemutat egy feltételezett, extrém esetet is Zambia példáján keresztül. A modell tökéletes működése esetén, tehát az országnak folyósított segély teljes mértékben beruházásra fordítódik, ami mindig növekedést okoz. Ha Zambia 1960-tól kezdve minden segélyt beruházásra fordít, ami növekedést generál, akkor az 1990-es évek elején az egy

főre jutó jövedelme meghaladta volna a 20.000 \$/főt. Ehelyett valójában mindössze 500 \$/fő jövedelemmel rendelkezett.

A pénzügyi-rés modellek tehát megbuktak, mind elméleti síkon, mind a valós adatok vizsgálata során. Ennek ellenére a Világbank 2003 januárjában még egy olyan modellt használt, mely egy pénzügyi-rés modellen alapul. Az IMF 2002-ben Uganda esetében adósságfenntarthatósági elemzés végzése során szintén a modell alapfeltevéseit használta (Easterly 2003). A bizonyítottan helytelen modell használata mellett szóló érvként lehet megemlíteni, hogy viszonylag könnyen és olcsón alátámasztja a segélyek szükségességét, valamint mivel több nemzetközi pénzügyi intézmény használja, így alkalmazása elfogadottnak minősülhet (Easterly 1999).

3.2. KONTRA: A SEGÉLYEZÉS KRITIKÁJA

A segélyezéssel kapcsolatban számos kritika fogalmazódott meg akadémiai körökben. A segélyek ellenzői érvelésük során gyakran felvetik a felelősség kérdését, a résztvevő országokat hajtó ösztönzők szerepét, vagy a nem szándékolt negatív hatások jelentőségét. A következő fejezetben ezek kerülnek bemutatásra.

A segély olyan, mint a talált pénz és hasonló hatásokkal jár, mint az irodalomban nyersanyagatókként emlegetett jelenség. A természeti erőforrásokkal bőségesen ellátott országok gazdasági teljesítménye gyenge, lassabban növekednek, mint a többi ország (Sachs – Warner 2001). A segély ilyen természeti erőforrásként való értelmezése révén a fogadó országban hasonló folyamatok játszódnak le, mint a nyersanyagban gazdag országok esetén. A talált pénz növeli a járadékvadász tevékenységet a recipiens országban. Az egyének érdekelték abban, hogy produktív munka helyett járadékvadász tevékenység folytatására szakosodjanak, hogy minél többet kaparintsanak meg a forrásokból, ezáltal csökkentve az adott ország gazdasági növekedését (Djankov et al. 2008).

A segélyezés további kritikájaként lehet megfogalmazni, hogy a nem hatékony csatornák révén folyósított transzferek rontják a hatékonyságot és elsősorban a donor ország érdekeit szolgálják. A dolgozat korábbi fejezetében már bemutatásra kerültek a kötött segélyekkel, az élelmiszersegélyekkel és a technikai segítségnyújtással kapcsolatban leggyakrabban megfogalmazott problémák.

A bürokratikus intézmények egyik sajátja, hogy a költségvetésüket maximalizálni akarják. A kihelyezett segélyek mennyisége az egyik leggyakrabban használt mérőszám, így érthető, ha az intézmények mindent elkövetnek a lehető legtöbb forrás bevonása érdekében. Az ENSZ az egyik legnagyobb támogatója a Millenniumi Fejlesztési Célok

megvalósulásának, mely program révén nem csupán a fejlődő országok, hanem maga az ENSZ is jól jár.

Williamson (2010) felhívja a figyelmet a felelősség kérdésére. Egy 1977-es ENSZ találkozón megfogalmazták az ivóvízhez való hozzáféréshez kapcsolódó célkitűzést, melyet 1990-re kellett volna elérni. 1990-ben egy másik ENSZ találkozó alkalmával kitűzték 2000-re az alapfokú oktatással kapcsolatos célt. Mindkét előbb említett célkitűzés szerepel a 2015-ös Millenniumi Fejlesztési Célok között. Az el nem ért célkitűzésekért senki sem vállalta a felelősséget. Ehelyett még mindig a még több forrás bevonására helyezik a hangsúlyt. A felelősségre vonhatóság hiánya és a kifizetésekre fókuszáló magatartás fontos és súlyos problémák.

Easterly (2006) megfogalmazza, hogy a világmegváltó, mindent problémát egyszerre megvalósító magatartás nem célravezető, egyszerre nem lehet az összes célkitűzést megvalósítani. Ha egy célra koncentrálnának, akkor nagyobb lenne a siker valószínűsége, ugyanakkor ebben az esetben nem tudnának minden igényt kielégíteni, ezáltal újabb támogatást és forrásokat szerezni, mely szembemenne a bürokratikus intézmények működési logikájával.

A donor ország kormányzata részéről a nagy összegű segélyek csökkentik a demokratikus elszámolási kötelezettséget (democratic accountability) (Djankov et al. 2008). Ha a kormányzat a bevételeket nem az adózás révén szedi be, hanem segélyből jut hozzá, gyengébb lesz a választók számonkérési hajlandósága, mely egyértelműen káros a demokratikus intézmények szempontjából. Emellett pedig a hivatalban lévő politikusok motivációja megnő arra, hogy mindent elkövessenek hivatalban maradásuk érdekében, a segélyeket pedig saját hatalmi pozíciójuk megerősítésére használhatja, melynek további negatív hatásai lehetnek.

A kisajátítások és a korrupció jelentős hatással vannak a fogadó ország gazdasági életére, a fejlődés elmaradására. Egyrészt a már említett érvek révén növeli a vezetők hatalmát, konzerválja a korrupt vezetők pozícióját, akik gyakran a segélyek révén maradhatnak az országuk élén. Másrészt a korrupt kormányzattal rendelkező fogadó országban kérdéses, hogy az eredetileg a lakosságnak szánt segély valóban a lakosság érdekeit szolgálja. Erre lehet megemlíteni azt a példát, melyben egy oktatásra szóló kötött segély esetén a fogadó ország vezetői az ország költségvetéséből az oktatásra szánt pénzt más, esetleg saját érdekeiket szolgáló, célra fordítják, a költségvetési lyukat pedig a segélyből töltik fel (Leeson 2008).

Coyne és Ryan (2009) tanulmányukban a korrupt kormányzatokat elemzik és megpróbálnak rájönni arra, hogy a békét és a demokráciát hangsúlyozó nyugati országok miért finanszírozzák az egyértelműen korrupt, emberi jogokat sértő diktátorokat. A cikkben kiemelik Zimbabwe esetét, mely országban 1980 óta Robert Mugabe van hatalmon. 2008-ban tartott választások során Mugabe vereséget szenvedett, a hatalmat azonban nem engedte át, letartóztatta az ellenzéki politikusokat és a második körben egy egyjelöltes választást nyert meg. Mióta hatalomra került számos esetben vétett az emberi szabadságjogok ellen. Annak ellenére, hogy a nyugati országok egyöntetűen elítélték a Mugabe által folytatott politikai gyakorlatot, továbbra is folyósítják a fejlesztési segélyeket az országba, mely révén bebetonozzák Mugabe hatalmát. Hasonló dolog játszódt le Szudán esetén, ahol Omar al-Bashir 1989-ben vette át a hatalmat, azóta „kirakat” választások segítségével még mindig vezeti az országot, de számos fegyveres konfliktus, polgárháború köthető hozzá. Szudán a világsajtó által felkapott darfuri események révén került a figyelem középpontjába. Még ezt megelőzően, a nyugati világ jelentős mennyiségű segílyt folyósított ebbe az országba, mely Mugabe-hoz hasonlóan Omar al-Bashir hatalmát is konzerválta.

Az elszámoltathatóság hiánya és az a tény, hogy a donorok továbbra is folyósítanak segílyt a korrupt kormányzattal rendelkező országoknak megerősíti azt a vélekedést, hogy nincs ösztönzés a recipiens országok kormányzata részéről arra, hogy megfelelően osszák el a segílyeket (Williamson 2010).

A segílyezésnek számos negatív, indirekt, nem szándékolt hatása is lehet (Leeson 2008). Kialakulhat egyfajta függőség a recipiens országban a segílyek iránt. A fogadó ország kormányzata nem érdekelt abban, hogy pótolja a segílyek révén betömött költségvetési lyukat egyéb tevékenységek révén. Így biztosításként szolgál a kormányzatnak az esetlegesen szükséges gazdasági reformok végrehajtásának költségeivel szemben. Növeli a kormányzat szerepét, ösztönöz a centralizált kormányzati rendszer kialakítására. További nem szándékolt hatása lehet a segílyezésnek az, hogy a hatalmi pozíció relatív súlyának növekedése miatt, valószínűbb a konfliktusok kialakulása a hatalom megszerzésének érdekében, mely minden szempontból negatív hatásokkal járhat.

A fejezetben bemutatásra kerültek a segílyezési gyakorlattal szemben leggyakrabban megfogalmazott kritikák. A számos racionális kritika ellenére mégis az látható, hogy a donor országok évről évre egyre nagyobb mennyiségű transzfert bocsátanak a recipiens országok rendelkezésére.

3.3. A PÁRIZSI NYILATKOZAT JELENTŐSÉGE

A fentiekben már tárgyalt segélyezési kritikákat a donor országok nem hagyhatták figyelmen kívül. Akadémiai körökben egyre több a segélyezés hatékonyságát firtató kritika jelent meg. Csak találgatni lehet azzal kapcsolatban, hogy ezek vagy egyéb külső körülmények hatására, ám végül 2005-ben megszületett a Párizsi Nyilatkozat, mely az addigi segélyezési gyakorlat megújítását célozta.

Ahogy arra 2003-ban Easterly (2003) tanulmányának végkövetkeztetésében már utalt, a segélyek mennyiségi növelését meg kell, hogy előzze azok minőségi javulása a hatékonyság növelése érdekében. A 2005-ben elfogadott Párizsi Nyilatkozat (2005) alapvető célkitűzéseként szintén ezek a gondolatok jelennek meg, melynek elérése érdekében a segélyezési gyakorlat megújítására van szükség. Ezek hatására csökkenni fog a szegénység és egyenlőtlenség, gyorsulni fog a gazdasági növekedés és a Millenniumi Fejlesztési Célok elérése hamarabb végbe mehet.

A Párizsi Nyilatkozatban (2005) megfogalmazták, hogy a kitűzött célok eléréséhez szükséges a fogadó országok fejlesztési stratégiáinak erősítése, mind az operatív, mind a tervezési szakasz esetében. Meg kell szüntetni a párhuzamosságot a fejlesztési programok között, valamint növelni kell a költséghatékonyságot. Egyszerűsíteni kell a donor országok eljárásait, növelni kell a donor és a fogadó országok közötti együttműködést. Az elszámoltathatóság és az átláthatóság növelése a korrupció elleni küzdelem két legfontosabb része, mely területek fejlesztése elengedhetetlen a segélyezés hatékonyságának növelése érdekében. Valamint a dokumentumban meghatározásra került 12 indikátor, melyek a konkrét célok elérésének mennyiségi és minőségi teljesülését méri.

A Párizsi Nyilatkozatot több mint 100 donor és fogadó ország, valamint szervezet írta alá. A széles körben elfogadott célkitűzések iránya helyesnek tűnik. A résztvevők eltökéltségét tükrözi, hogy 2008-ban az Accra városában megrendezésre kerülő találkozó alkalmával újabb intézkedéseket tettek a kijelölt célok irányába.

Az Accrai Cselekvési Program (Accra Agenda for Action) (Párizsi Nyilatkozat 2005) elsődleges célja a 2005-ös Párizsi Nyilatkozatban megjelölt célok elérésének felgyorsítása volt. Központi gondolatához tartozik annak megfogalmazása, hogy a fogadó országok kapacitásának bővítése és minőségi fejlesztése révén a fogadó országoknak képessé kell válniuk a tevékenységek önálló ellátásához a jövőben.

A Párizsi Nyilatkozat és az Accrai Cselekvési Program is jelentős mérföldkőnek számít a segélyezés történetében, hiszen ezáltal a donor országok elismerték, hogy a

segélyezési gyakorlat nem mentes hibáktól. Az eddig megszokott kommunikációban a segélyezési források növelése állt a középpontban, mely gyakorlattal szakítva a minőségi javulást helyezték a középpontba, mely mindenképpen helyes lépésnek tűnik.

4. AZ INTÉZMÉNYEK SZEREPE A SEGÉLYEZÉSBEN

A közgazdaságtanban alapvető összefüggésnek tekinthető, hogy egy adott termék termelése során az inputok növelésével – a skáláhozadék fajtájától eltekintve – növekedni fog a kibocsátás (Skarbek – Leeson 2009). Nem szabad azonban összetéveszteni ezt az összefüggést a szerzők által gazdasági problémának aposztrofált jelenséggel. A gazdasági probléma alapja annak meghatározása, hogy hogyan lehet az adott terméket a legkevesebb ráfordítással előállítani, egyáltalán annak eldöntése, hogy szükséges-e az adott termék gyártása. A szerzők rávilágítanak, hogy a segélyezéssel foglalkozó irodalom nem látja pontosan a különbséget a két dolog között.

A segélyezés sikerességével kapcsolatban megoszlanak a vélemények. Skarbek és Leeson (2009) szerint a sikeresség attól függ, hogy milyen aspektusból vizsgálódunk. Egyrészt sikeresnek tekinthető a segélyezés abban az értelemben, hogy a többletforrások bevonásával képes többletkibocsátást elérni. Azonban sikertelennek tekinthető abból a szempontból a segélyezési rendszer, hogy nem oldja meg a vázolt gazdasági problémát, így nem vezet gazdasági növekedéshez.

A segélyezés sikerességének megítélése során kiemelkedő fontosságú az ösztönzők és az információ szerepe. A segélyezés szereplőit irányító motivációk vizsgálata a dolgozat korábbi fejezeteiben már bemutatásra kerültek. A folyamatot sikeresnek ábrázoló szerzők legtöbbször jóindulatot tételeznek fel, azt, hogy az egyén félreteszi saját érdekeit és a fejlődő ország érdekeit tartja szem előtt. Feltételezik, hogy a donor országok, ügynökségek nem fogják megváltoztatni eredeti céljaikat, elfogulatlanok lesznek a segélyezés során (Williamson 2010). Ezek az idealisztikus feltételezések a valóságban nyilván nem érvényesülnek maradéktalanul. Ám, ha feltételezzük is, hogy mind a donor, mind a fogadó ország kellően van ösztönözve a sikeres végrehajtás mellett, akkor is számos problémával kell szembesülni a segélyezés során, például az információval kapcsolatban.

Hayek (1945) munkájában megfogalmazza, hogy a tervgazdaság azért nem lehetett sikeres, mert a központi tervezésért felelős emberek csoportja nem központosíthatott minden információt. Ezzel szemben a piacgazdaság szétszórja az információkat az egyes szereplők között. A piaci alapú árrendszer biztosítja, hogy minden egyén rendelkezik a

számára fontos információval. Ezt kiegészítve a magántulajdonnal az egyének mindig a számukra legjobb döntést hozzák meg, ezáltal biztosítva a hatékonyságot. Ezeknek köszönhetően a tervgazdaság sosem érheti utol hatékonyság szempontjából a magántulajdon és az árrendszer által vezérelt piacgazdaságot, így eleve kudarcra van ítélve.

A tervgazdaság és a segélyezés közötti párhuzam megmutatkozik az információs probléma során (Williamson 2010). A donor ország nem tudja, hogy pontosan hol és milyen mennyiségben, minőségben van szükség a segélyre, hiszen nem rendelkezik minden információval. Annak érdekében, hogy minél több információt tudjon összegyűjteni, kiterjedt bürokratikus hálózatra van szükség a donor oldalon is. Így minél nagyobb a kitűzött cél, például a szegénység felszámolása, annál nagyobb koordináció szükségeltetik. A tervgazdasághoz hasonlóan ebben az esetben is az elégtelen mennyiségű információval való ellátottság miatt nem lehet hatékony a segélyezési folyamat.

Easterly (2006) egy története a háza előtti kátyú befoltozásáról kiválóan szemlélteti a bürokratikus rendszerek jó működését. A háza előtti kátyút felfedezve betelefonált a helyi illetékes szervnek, akik napokon belül kijavították az úthibát. A jól működő bürokrácia során ilyen rövid és egyszerű a történet. A recipiens országok esetében azonban nem ez a helyzet. A segélyezési folyamat bonyolultságát szemlélteti a tanzániai útépitési példán keresztül. Ebben az esetben a helyi lakos szembesül a problémával, jelzi azt a helyi hatóságnak, amely jelez a központi hatóságnak, ahol a segélyezéssel foglalkozó osztály elindítja a bürokratikus elemekkel jelentősen túlterhelt segélyezési folyamatot. A donor ország felméri a helyzetet, megállapítja, hogy ad-e segélyt erre a célra vagy sem. Szerencsés esetben biztosít megfelelő forrást az útépitésre, így a szükséges transzfer először a központi, majd a helyi szinten keresztül elérkezik az útépités helyszínére. Ha nagyvonalúan el is tekintünk a fejlődő országokra jellemző korrupcióból fakadó problémáktól, ideális működés esetén is hosszú és bonyolult folyamat a helyi ember szemszögéből vizsgálva az útépitési procedúrát.

Az információs probléma kiküszöbölése mutatkozik meg a független amerikai segélyezési szervezet, a Millennium Challenge Corporation (MCC) működésén is. A szervezet elsődleges célja a gazdasági növekedés elősegítésén keresztül a szegénység csökkentése (MCC 2012). A kiválasztás során 17 indikátort alkalmazva választják ki a fogadó országokat. A Párizsi Nyilatkozatban megfogalmazottaknak megfelelően a recipiens ország jelentősége a fejlesztési program meghatározása során döntő fontosságú.

Az MCC működése egyre inkább egy bankéhoz hasonlít. Csak akkor ad

támogatást, ha a leendő fogadó ország valóban képes egy stratégiai tervet vázolni a támogatás felhasználására és az gazdaságilag megvalósítható (Ranis 2011). Ezen feltételeknek köszönhetően a rendszer működése során kikényszeríti a kívánt magatartást. Akik nem tartják be a feltételeket, azok elesnek a támogatástól, míg a jól teljesítők továbbra is hozzájutnak a támogatásokhoz. Ranis (2011) szerint az elmúlt öt évtized segélyezési gyakorlatát megreformálni nem egyszerű feladat, de véleménye szerint az irány helyes.

Ezzel szemben az MCC működését alapvetően kérdőjelezi meg Skarbek és Leeson (2011). Érvelésük kiindulópontja, hogy véleményük szerint a szegény országok fejlődésének kulcsa a korábban már vázolt gazdasági probléma megoldása. A segély, a központi tervezéshez hasonlóan, képtelen a probléma megoldására, ahhoz a piac szükséges. A jól működő piacgazdaság egyik alapja a pontosan definiált tulajdonjogok, és a magántulajdon védelme. A segélyezés sikeres lehet, ha a magántulajdoni rendszer kiépítésének érdekében biztosít forrásokat a recipiens országok kormányai számára. A probléma azonban pont abban rejlik, hogy éppen a recipiens országok kormányai azok, akik leginkább megsértik a tulajdonjogokat.

Amennyiben az MCC egy bankhoz hasonlóan működik két lehetőség van egy adott döntés során. Egyrészt a fejlődő ország kormányai elkötelezik magukat az iránt, hogy megvédik saját polgáraik magántulajdonát, másrészt, hogy ezt nem teszik meg. A második esetben az MCC valószínűleg nem biztosít forrást, így a fogadó ország lakosai továbbra is szegények maradnak. Az első esetben az MCC vélhetően hitelt ad az adott országnak. Azonban ha a recipiens kormány már elkötelezte magát a magántulajdon védelme iránt, akkor nincs is szükség a segélyre, hiszen a biztosított tulajdonjogok miatt a gazdasági fejlődés magától elindul. Skarbek és Leeson (2011) szerint így az MCC tevékenysége értelmetlen, hiszen fizet a korrupt politikusoknak, hogy azok ne legyenek korruptak. Csak akkor ad segélyt, amikor nincs rá szükség, és akkor nem ad, ha a lakosságnak szüksége lenne rá. Ez a leegyszerűsített és sarkosított példa kiválóan rávilágít az intézményi háttér fontosságára a segélyezési tevékenység során.

A segélyezési gyakorlat kritikusai közé tartozik Peter Bauer, aki könyvében rávilágít arra, hogy a külföldről érkező transzferek sem nem szükségesek, sem nem elégségesek ahhoz, hogy a fejlődő országokban megszüntessék a szegénységet (Bauer 2000). Nem voltak elegendőek az elmúlt évtizedekben az Etiópiába vagy Szudánba áramlott segélyek arra, hogy gazdasági fejlődést indítsanak el, éppúgy nem, mint a 16-17. században a Latin-Amerikából Spanyolországba beáramló jelentős mennyiségű arany és

ezüst ahhoz, hogy előmozdítsa a spanyol gazdasági fejlődést. Bauer szerint nem az országon kívülről érkező transzferek fognak egy fejlődő országot elindítani a gazdasági fejlődés útján. A gazdasági teljesítmény elsősorban az adott ország társadalmi és politikai intézményeitől függ.

A segélyek és az intézményrendszer kapcsolatát empirikusan vizsgálták Djankov és szerzőtársai (2008). Elemzésükben két változó mentén vizsgálták az 1960 és 1999 közötti időszak adatait mintegy 108 ország esetében. Egyrészt a Database of Political Institutions (DPI) adatait felhasználva létrehoztak egy változót, mely megmutatja azon embereknek a számát, melyek szükségesek az adott országban a politikai és gazdasági döntések meghozatalához. Azokban az országokban, ahol széles konszenzus szükséges a döntéshozatalhoz vélhetően jobban biztosított a magántulajdon védelme, szűk elit esetén pedig pont az ellenkező állítás lehet igaz. Másrészt a Polity IV. adatait felhasználva létrehoztak egy változót, mely a demokrácia szintjét ragadja meg. Regressziós modelljük eredményeként megállapítják, hogy ha egy országba több mint öt év alatt érkezik jelentős mennyiségű segély, akkor az adott országban a 10 pontos demokrácia index 0,5-1 pont közötti mértékben csökken. Vizsgálták továbbá a jelentős olajbevételekkel rendelkező országokat is és megállapítják, hogy az „ingyen pénz” ezen formájában kevésbé káros, mint a segélyezésből származó transzfer. Tanulmányuk eredménye jelentős, hiszen empirikus bizonyítékot mutattak arra, hogy a segélyezési tevékenység, eredeti szándékával szöges ellentétben, rontja a fogadó országok intézményrendszerét, melynek hatása negatív az ország gazdasági növekedési kilátásait tekintve.

Leeson és társai (2011) tanulmányukban egy új elméleti megközelítést mutatnak be. Az általuk kiegészítő hatásként aposztrofált jelenség cáfolja az addigi segélyezés hatásait vizsgáló irodalom két, egymással ellentétes véleményen lévő csoportjának megközelítését. A segélyezés párti szerzők szerint a segélynek pozitív hatása van a fogadó ország politikai intézményrendszerére, demokratikusabbá válnak a segélyek révén. Ezzel szemben a kritikus oldal képviselői azon a véleményen vannak, hogy a segély képtelen elősegíteni a demokrácia fejlődését a fogadó országban, sőt épp ellenkező hatást ér el, gyengíti azt, diktatórikusabbá téve a segélyben részesült országot. Az új megközelítés szerint azonban a segély nem képes ilyen módú változtatásra, vagyis a külföldről érkező transzferek hatására a demokratikus berendezkedésű országban nem fog diktatúra kialakulni, valamint az addig diktatórikus országok nem lesznek demokratikusabbak. A segélyek csupán kiegészítik a már létező politikai intézményeket, a diktatórikus

berendezkedésű országok még diktatórikusabbak, a demokráciák pedig még demokratikusabbak lesznek a transzferek hatására.

Elméletük igazolására Leeson és társai (2011) empirikus vizsgálatokat végeztek. 124 országból álló paneljük adatai az 1960 és a 2009 közötti időszakot öleli fel. Megvizsgálták, hogy a kapott segély hogyan befolyásolja a fogadó ország politikai intézményeit attól függően, hogy az adott országban demokratikus vagy diktatórikus rendszer működik-e. Annak eldöntésére, hogy egy országban milyen típusú rendszer van a Polity IV. adatbázisát felhasználva létrehoztak egy dummy változót. Egy ország politikai berendezkedését egy -10-től +10-ig terjedő skálán mozgó „polity2” változó segítségével jellemezhetjük, ahol a -10-es érték a teljes diktatúrát, míg a +10-es érték a teljes demokráciát jelenti. A szerzők ennek segítségével a 0-nál magasabb pontszámot kapott országot demokráciának, míg 0 és annál kisebb érték esetén diktatúrának aposztrofálják az adott országot. Modelljük segítségével statisztikailag szignifikáns bizonyítékot találtak a szerzők által kiegészítő hatásnak nevezett jelenségre.

Ezen bizonyíték birtokában Leeson és társai (2011) úgy gondolják, hogy szükséges azon nézetek újragondolása, miszerint a segély árt vagy használ a fejlődő országok politikai intézményeinek. A segély nem képes a két ellentétes véleményen lévő tábor által hangoztatott eredmények elérésére. Az eredmények fényében azonban a szerzők véleménye szerint a segély hasznos lehet azon országok számára, akik alapvetően demokratikus berendezkedésűek, noha annak egy alacsony szintjét képviselik.

A fentiek alapján elmondható, hogy amennyiben tisztán közgazdaságtani szempontból vizsgáljuk a segélyezési tevékenységet, úgy alapvető ellentmondásokkal szembesülünk, melyek megkérdőjelezhetik a segélyezés létjogosultságát, de legalábbis annak újragondolását sürgetik.

5. EMPIRIKUS VIZSGÁLAT

A külföldi transzfereket a nyersanyagokhoz hasonlóan „talált” pénznek tekintve, a nyersanyagátok negatív hatásai éppúgy megfigyelhetők a segélyek esetében is (Djankov et al. 2008). A korrupcióból fakadó problémák aláássák a segélyezési folyamatot, veszélyeztetik a kitűzött cél elérését, mindezek mellett további komoly feszültségek forrása lehet, melyek negatívan érintik a fogadó országot (Coyne és Ryan 2009; Leeson 2008). A recipiens ország kormányzata részéről az elszámoltathatóság hiánya jelentősen megkérdőjelezi a segélyek elosztásának megfelelő, a kitűzött célokkal megegyező elosztását (Williamson 2010). Skrabek és Leeson (2011) hangsúlyozza, hogy a jól működő

piacgazdaság alapja a pontosan definiált tulajdonjogok, és a magántulajdon védelme. Véleményük szerint a segélyezés sikeres lehet, ha a magántulajdoni rendszer kiépítését, annak elmélyítését szolgálja.

A fentebb hivatkozott irodalom alapján alkotott hipotézis képezi empirikus vizsgálatom alapját. Az egyes szerzőknél külön-külön is megjelenő gondolatok fényében, a magántulajdoni rendszer és a jogbiztonság kiemelkedő fontosságú az országok gazdasági fejlődése során. Vizsgálódásom során arra keresem a választ, hogy a segélyek milyen hatással vannak a recipiens országok ezen intézményeire, amelyek a segélyek hasznosulásának és a gazdasági fejlődésnek fontos feltételét képezik.

A feldolgozott irodalomból kiindulva a modell megalkotását megelőzően azzal a feltételezéssel élek, hogy egy országba áramló segély hatására romlik az adott országban a magántulajdonnal kapcsolatos intézményi tényező, azaz a segély rontja a magántulajdoni viszonyokat a recipiens országban.

5.1. ADATOK A REGRESSZIÓS MODELLHEZ

Annak érdekében, hogy meg tudjam állapítani, hogy egy országba érkező segély hogyan befolyásolja az adott ország magántulajdonnal kapcsolatos intézményeit empirikus vizsgálódásom alapjául a keresztmetszeti regresszióanalízist választottam. Az általam kiválasztott különböző forrásból származó változók mintegy 96 országot² ölelnek fel, 1960 és 2011 közötti időintervallumot tekintve.

Regressziós modellem függő változója a Fraser Institute által létrehozott *Economic Freedom of the World* adatbázisából származik (Hall et al. 2011). A gazdasági szabadság index egyik változója a jogi struktúrát és a tulajdonjogok biztonságát méri az egyes országokban, pontosan lefedi az általam magyarázni kívánt tényezőket. A változó azt méri, hogy az egyes országok milyen szinten állnak a bírói függetlenség, a pártatlan bíróságok, a magántulajdon védelme, a katonai beavatkozás mértéke a jogi folyamatokba, a jogi rendszer sértetlensége, a szerződések kikényszeríthetősége és a magántulajdon eladását körülhatároló korlátozások tekintetében. Az adatok 1970-től állnak rendelkezésre, kezdetben ötévente, később minden évre vonatkozóan. A torzítások elkerülése végett az évek számát figyelembe véve súlyozott átlagolással kaptam meg az adatokat, melyek modellem függő változójaként kiválóan lefedik az általam vizsgálni kívánt területet.

² A vizsgált országok listája megtalálható a függelék 3. táblázatában.

A beérkező segélyek mennyiségének árnyaltabb kifejezése végett az irodalomban leggyakrabban használt eszközt használva a hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) mennyiségét az adott ország bruttó nemzeti jövedelmének (GNI) százalékában fejeztem ki. A segély hivatalos definíciójából fakadóan magában foglal minden olyan adományt vagy kedvezményes hitelt, mely legalább 25% adományelemet tartalmaz, továbbá fejlődő országokba irányul és a DAC országok közvetlenül vagy multilaterális formában folyósítják, mindamellett, hogy fő célja a jólét és a fejlődés előmozdítása. Nem tartalmazza azonban a katonai célokat szolgáló adományokat és kedvezményes hiteleket (OECD 2012a). Ezen adatok forrása a Világbank *World Development Indicators* (WDI) adatbázisa, melyben 1960-tól 2010-ig állnak rendelkezésre az adatok (WDI 2012).

Elemzésemben kísérletet teszek annak megvilágítására, hogy a teljes segélyezési mennyiség hatásainak vizsgálatán túl következtetéseket vonjak le attól függően, hogy az egyes szektorokba irányuló, célzott támogatásoknak milyen hatásai vannak a fogadó ország magántulajdonnal kapcsolatos intézményeire. A dolgozatban eddig bemutatott segélyezési adatok első sorban az OECD-DAC, valamint a Világbank adatbázisaiból származnak. Ezen források azonban nem rendelkeznek információval a segélyek szektoronkénti eloszlásáról a fogadó országok szemszögéből.

Ezt a hiányosságot pótolja az AidData elnevezésű kezdeményezés. Az AidData elsődleges célja az, hogy növelje a fejlesztési támogatások hatását azáltal, hogy átlátható és széles körben elérhető információt tesz közzé, mely révén például a segélyezéssel foglalkozó szervezetek aktuális tevékenységét is nyomon lehet követni (AidData 2012a). Kutatásom szempontjából értékes adatokhoz jutottam ebből a forrásból. Alapvetően jellemző az adatbázisra, hogy projektenként rendelkezik sokrétű adatokkal, ami egyrészt nagyszerű, mert lehetőséget biztosít a mélyebb vizsgálatok elvégzésére, azonban az adatok mennyiségének rendkívüli mérete miatt nem kezelhető egyszerűen ekkora mennyiségű információ. Empirikus vizsgálódásom során az adatbázis adatait felhasználva saját számítások révén jutottam adatokhoz a fogadó országokba érkező segélyek szektoronkénti eloszlásával kapcsolatban.

Adataim az 1960-tól 2011-ig terjedő időszakot fedik le a szektoronkénti eloszlást tekintve és az adott projekttel kapcsolatos kötelezettségvállalási adatokból indulnak ki (AidData 2012b). Az oktatási segélyek kategóriába beletartoznak azon alap-, közép- és felsőoktatásba irányuló transzferek, melyek kiterjednek az oktatási programok kialakításának támogatásától kezdve, az oktatási intézmények épületeivel, infrastruktúrájával kapcsolatos támogatásokon át, az oktatói továbbképzésekig. A

következő általam relevánsnak ítélt és kiválasztott célterület az egészségügy. Ezen kategóriába beletartoznak például az alapvető egészségügyi ellátást biztosító programok, a fertőzések megelőzésével kapcsolatos támogatások, valamint itt is megjelenik az egészségügyi személyzet képzésére fordított transzferek kategóriája. A kereskedelem és annak szabályozása kategória elsősorban a kereskedelempolitika kialakítását, az azzal kapcsolatos jogalkotási folyamatokat támogatja. Az export és import tevékenységek és azok szabályozásának leegyszerűsítésével kapcsolatos programok is részét képezik az említett kategóriának. A humanitárius segítségnyújtás kategóriába tartoznak a sürgősségi segélyek, a természeti katasztrófák megelőzésével kapcsolatos, valamint annak bekövetkezte utáni intézkedések, élelmiszersegélyek is. Végül vizsgálódásom szempontjából legérdekesebb kategória a kormányzati és társadalmi célt szolgáló támogatások. Az emberi jogok támogatásától kezdve, a szabad média és információáramláson át, a demokratikus választások elősegítésén túl, a decentralizáló és korrupcióellenes intézkedések tartoznak többek között az említett kategóriába. Ezen csoportokat felhasználva véleményem szerint pontosabb képet kaphatunk a segélyezési gyakorlat hatásairól.

Magyarázó változóim közé bekerültek a politikai intézményeket interpretáló tényezők is. A Polity IV. (2011) projekt adatbázisából kiválasztottam a fennálló politikai rendszer tartósságára, valamint a vezetők hatalmát szabályozó korlátokra vonatkozó tényezőket. A rendszer tartósságát az utolsó rendszerváltozástól eltelt idő alapján mérik. A változó értéke minden évben eggyel nő, amit az adott rendszerben eltöltött az ország. Ezen tényező modellbe való bevetelének oka az, hogy a stabil politikai háttér szükséges feltétele a magántulajdonnal kapcsolatos intézmények megszilárdulásához. Egy olyan országban, ahol a politikai rendszer gyakran változik, az adott rezsimben eltöltött idő rövidege miatt vélhetően a szükséges feltételek nem állnak rendelkezésre a biztos intézményi háttér kialakulására. A vezetők hatalmának korlátozását a Polity IV. adatbázisa egy 1-től 7-ig terjedő skálán méri, attól függően, hogy milyen intézményesített korlátokkal szembesül az adott ország politikai vezetése hatalmának gyakorlása során. A skálán az 1-es érték jelenti a teljes autokráciát, azaz semmilyen korlátot nem vesz figyelembe a politikai vezetés, így például az alkotmányt. Ezen országok közé tartozott a 2010-es értékeket tekintve például Észak-Korea, Líbia és Szaúd-Arábia is. Ebben az esetben törvényes úton nem lehet hatalmából eltávolítani a politikai vezetőt, csak államcsíny esetén. A másik szélsőséges eset, ha egy ország 7 pontot kap a skálán. Ekkor biztosítva van a teljes

politikai döntéshozatal átláthatósága és elszámoltathatósága. Ezen kategóriába tartoznak a nyugati demokráciákon túl például Kenya, a Dél-Afrikai Köztársaság vagy Mongólia.

Függő változóm szempontjából potenciálisan fontos lehet, így belekerült a regressziós modellbe, a kormányzati teljesítmény minőségét mérő tényező. A Világbank által készített *The Worldwide Governance Indicators* jelentés 1996 óta áll rendelkezésre és egészen 2011-ig tartalmaz adatokat. A felmérés hat csoportba osztja a kormányzati tevékenységgel kapcsolatos tényezőket, melyek közül a modellbe a kormányzás minőségét mutató indikátor került bele. Ezen változó megmutatja, hogy mennyire érzékelhető egy adott kormányzat teljesítménye azon tekintetben, hogy az mennyire képes a magánszektor fejlődését elősegítő szakpolitikák és szabályozások létrehozására és végrehajtására (WGI 2012). Az index értéke -2,5, ahol a kormányzati teljesítmény gyengének lett ítélve, míg +2,5 az érték a teljesen jó kormányzati teljesítmény esetén.

A segélyekhez hasonlóan a természeti erőforrások is kvázi talált pénzként funkcionálnak az egyes országokban, hiszen nagyobb erőfeszítések nélkül juttatják forrásokhoz a mindenkori kormányzatot (Djankov et al. 2008). A Világbank *World Development Indicators* adatait felhasználva bekerült a regressziós modellembe, mint magyarázó változó a természeti erőforrásokból származó bevételek GDP-ben kifejezett százalékos aránya (WDI 2012), melyek 1960-tól 2010-ig állnak rendelkezésre. Ezen változó alkalmazásával választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy a segélyek vagy a természeti erőforrásokból származó bevételek gyakorolnak-e nagyobb hatást egy adott ország magántulajdonnal kapcsolatos intézményeire, ezáltal a gazdasági növekedésére.

Az egyes változók általános statisztikai bemutatásra kerültek a függelék 1. táblázatában, továbbá megtalálható a változók közötti korrelációs kapcsolatot bemutató 2. táblázat is a függelékben, melyet megvizsgálva a multikollinearitás kizárható. Elméleti síkon a regressziós modellbe választott tényezők mindegyike hatással van a magántulajdonnal kapcsolatos intézményekre. Gyakorlati alkalmazhatóságukra és relevanciájuk szintjére vonatkozóan azonban csak az elemzés elvégzését követően lehet következtetéseket levonni.

5.2. AZ EMPIRIKUS VIZSGÁLAT EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

A rendelkezésre álló adatok birtokában keresztmetszeti regresszioanalízist végeztem³. A modell együtthatóinak becslésére a legkisebb négyzetek módszere szolgált.

³ A regresszió elvégzése során használt szoftver: GRETL 1.9.9 verzió

Függő változóm minden alkalommal a jogi struktúrát és a tulajdonjogok biztonságát mérő változó, valamint az adatok 96 ország adatait ölelik fel.

Az első modellem regressziós egyenlete (1) a következőképpen írható fel:

$$(1) Y_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 X^1_{i,t} + \beta_2 X^2_{i,t} + \beta_3 X^3_{i,t} + \beta_4 X^4_{i,t} + \beta_5 X^5_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Y – Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága

X^1 – Rendszer tartóssága

X^2 – Természeti erőforrásokból származó bevételek

X^3 – Segély

X^4 – Kormányzati tevékenység minősége

X^5 – Vezetők korlátai

Első modellem eredményeit a 3. táblázat mutatja be. Ebben az esetben minden az elmélet alapján fontosnak ítélt változó belekerült a modellbe.

3. táblázat: 1. Modell⁴

	Együttható	P-érték ⁵
Konstans	4,93	<0,00001***
Rendszer tartóssága	0,02	0,17
Természeti erőforrásokból származó bevételek	-0,01	0,41
Segély	-0,08	0,01**
Kormányzati tevékenység minősége	1,13	0,00004***
Vezetők korlátai	-0,19	0,10*
R^2	0,36	
Kiigazított R^2	0,32	

A dolgozat szempontjából a legfontosabb kérdés az, hogy a külföldi segélyeknek milyen hatása van a fogadó ország magántulajdonnal kapcsolatos intézményeire. Az első

⁴ A szórás heteroszkedaszticitása robusztus.

⁵ *** p<0,01; ** p<0,05; * p<0,1

modell eredményeit tekintve elmondható, hogy a segély változó 5%-os szignifikancia szint mellett negatív előjelű. Tehát a segélyezés, eredeti szándékával ellentétben negatív hatással van a recipiens ország ezen intézményeire, azáltal a gazdasági növekedésre is.

A modell eredményeit vizsgálva megfigyelhetjük, hogy meglepő módon a segély tulajdonságaihoz hasonló adottságokkal rendelkező természeti erőforrásokból származó bevételeket tartalmazó változó 10%-os szinten sem tekinthető szignifikánsnak. Emiatt a messzemenő következtetések levonása nem lenne célszerű, azonban meg kell jegyezni, hogy a változó értéke bár közel van a 0-hoz, előjele mégis negatív, tehát ha növekednek az ilyen forrásból származó bevételek, úgy csökken a magántulajdonnal kapcsolatos intézmények minősége. Emellett a fennálló politikai rendszer tartósságát mérő tényező sem bizonyult szignifikánsnak az adott konstellációt tekintve. Továbbá a magántulajdonnal kapcsolatban is levonható azon következtetés, melyet Djankov és társai (2008) a politikai intézményekkel kapcsolatban tettek, azaz, hogy a segélyezés nagyobb hatással van az egyes országok említett intézményeire, mint a természeti erőforrásokból származó bevételek, melyeknek jelentős részét az olajbevételek teszik ki.

A modellben az egyetlen 1%-os szignifikancia szintet elérő magyarázó változó a kormányzati teljesítmény minőségét jelző változó. Nem meglepő módon azt láthatjuk, hogy amennyiben nő a kormányzati teljesítmény minőségének megítélése, abban az esetben nő a függő változó értéke a vizsgált időszak alatt.

Érdekes eredményt mutat azonban a vezetők hatalmát szabályozó korlátokat tartalmazó változó. A 10%-os szinten szignifikáns tényező esetében az látható, hogy amennyiben csökkennek a korlátok, úgy növekszik a magántulajdon védelmével kapcsolatos intézmények értéke, mely a logikusnak tekinthető iránnyal ellentétes.

Amennyiben a regressziós modellben résztvevő magyarázó változókat szignifikanciájukat figyelembe véve elkezdjük kivenni a modellből, alapvető változásokat nem tapasztalhatunk. A természeti erőforrásokból származó bevételeket megjelenítő változó eltávolítva a modellből a kiigazított R^2 értéke továbbra is 0,32-es érték körül van, míg a korábban szignifikáns változók közül a vezetők hatalmát szabályozó korlátokat tartalmazó változó szignifikancia szintje nem éri el a 10%-ot. Ebben az esetben tehát nemhogy magyarázó erőt nem nyertünk, de az eddig szignifikánsnak ítélt magyarázó változók száma is csökkent.

Következő lépésként a politikai rendszer tartósságát mutató változó eltávolításával az előzőeknél egy kevéssel alacsonyabb magyarázó erőhöz jutunk, ekkor a kiigazított R^2 0,31. Ezt a konstellációt tekintve azonban a segély változó már 1%-os szignifikancia

szintet ér el, ezáltal felzárkózva a kormányzati teljesítmény minőségét mérő változó mellé. Továbbá a vezetők hatalmát szabályozó korlátok változó, az előző esethez hasonlóan továbbra sem tekinthető szignifikánsnak.

Utolsó lépésként ezen nem szignifikáns változó modellből való eltávolítása esetén az eddigiekhez teljesen hasonló eredményhez juthatunk.

Elmondható a modellel kapcsolatban, hogy a magyarázó változók számának relevanciájuk függvényében történő változtatásával sem juthatunk markánsabb eredményhez a regresszió magyarázó erejét tekintve.

Empirikus vizsgálódásom következő szakaszában a GNI százalékában kifejezett összes segély aránya változó kikerült a modellből. Ehelyett a fogadó ország egyes szektoraiba áramló segélyek változók kerültek be a regresszióba. Az AidData adatait felhasználva várakozásaim szerint pontosabb képet kaphatunk arról, hogy az egyes szektorokba áramló segélyek milyen hatással vannak a magántulajdonnal kapcsolatos intézményekre.

A második modell regressziós egyenlete (2) a következőképpen írható fel:

$$(2) Y_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 X^1_{i,t} + \beta_2 X^2_{i,t} + \beta_3 X^3_{i,t} + \beta_4 X^4_{i,t} + \beta_5 X^5_{i,t} + \beta_6 X^6_{i,t} + \beta_7 X^7_{i,t} + \beta_8 X^8_{i,t} + \beta_9 X^9_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Y – Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága

X^1 – Rendszer tartóssága

X^2 – Természeti erőforrásokból származó bevételek

X^3 – Kormányzati tevékenység minősége

X^4 – Vezetők korlátai

X^5 – Segély: oktatás

X^6 – Segély: egészségügy

X^7 – Segély: kormányzati szféra

X^8 – Segély: kereskedelem

X^9 – Segély: humanitárius célok

Az első modell alapján megállapítható, hogy a recipiens országokba érkező segélyek csökkentik a magántulajdoni rendszerrel kapcsolatos intézmények szintjét. Ezen vizsgálat elsődleges célja annak megállapítása, hogy minden területre érkező segély esetében ugyanez a helyzet áll-e fenn, avagy vannak a fogadó országok gazdaságának olyan szektorai, melybe a beérkező transzferek hatása pozitív eredményhez vezethet a

magántulajdonnal kapcsolatban. Ilyen típusú eredmények birtokában a jövőben növelhető lenne a segélyek hatékonysága, mely alapvető célkitűzése a segélyezéssel foglalkozó intézményeknek. A keresztmetszeti regressziós analízis eredményeit az 4. táblázat tartalmazza.

A 4. táblázatban látható eredményeket tekintve elmondható, hogy nem teljesítette be a hozzá fűzött reményeket. Az 1%-os szignifikancia szint mellett szignifikáns változó az előző modellben már bizonyított kormányzati teljesítmény minőségét tartalmazó változó. A magyarázó változók ezen konstellációja mellett is megállapítható, hogy ezen változó értékének növelése kedvező irányban befolyásolja a függő változó értékét. Ezen tényezőt leszámítva azonban egyetlen változó sem ért el még 10%-os szignifikancia szintet sem.

4. táblázat: 2. Modell⁶

	Együttható	P-érték
Konstans	4,4	<0,00001 ***
Rendszer tartóssága	0,02	0,21
Természeti erőforrásokból származó bevételek	-0,01	0,79
Kormányzati tevékenység minősége	1,31	0,00004 ***
Vezetők korlátai	-0,12	0,30
Segély: oktatás	-0,09	0,94
Segély: egészségügy	0,35	0,77
Segély: kormányzati szféra	-0,54	0,41
Segély: kereskedelem	-5,14	0,21
Segély: humanitárius célok	0,14	0,81
R ²		0,31
Kiigazított R ²		0,24

⁶ A szórás heteroszkedaszticitása robusztus.

A modell magyarázó ereje az előző modell értéke körül van. A magyarázó változók 31%-ban magyarázzák a függő változó értékét, míg a kiigazított R^2 értéke 0,24. Ha eltekintünk attól, hogy egyik segéllyel kapcsolatos változó sem lett szignifikáns a modellben, akkor is célszerű lehet néhány észrevételt tenni. Az előjeleket tekintve megállapítható, hogy az oktatásba, kormányzati szektorba és a kereskedelmi célból érkező segélyek rontják a magántulajdonnal kapcsolatos intézmények minőségét, míg a humanitárius és egészségügyi célból érkező segélyek pozitív hatással vannak a függő változó értékére.

Amennyiben a magyarázó változókat szignifikancia szintjük függvényében egyenként eltávolítjuk a modellből, úgy egyetlen esetben sem jutunk további szignifikánsnak ítélt magyarázó változóhoz. Az egyes modellekben a kiigazított R^2 értéke, melynek segítségével összehasonlíthatóak a különböző modellek, bár növekszik, de a növekedés mértéke igen csekély. Amikor már csak négy darab magyarázó változó maradt a modellben még mindig csak 0,27 az értéke, a minden változót tartalmazó 0,24 értékhez képest.

Empirikus vizsgálódásom eredménye vegyes képet mutat. Míg első modellem esetén sikerült a hipotézisemet alátámasztani a statisztika eszközeivel, addig a második esetben már nem sikerült statisztikailag szignifikáns eredményeket prezentálnom. Ennek megvalósítása egy esetleges jövőbeli kutatás témáját képezheti a modell újragondolásával, finomításával. Azonban mindenképpen sikeresnek értékelném azt a meglepőnek tűnő megállapítást, miszerint az egyes országokba érkező segélyek növekedése negatív hatással van az adott ország magántulajdonnal és jogbiztonsággal kapcsolatos intézményeire, beleillik a segélyezéssel foglalkozó irodalom legújabb megállapításainak sorába. Számos tanulmány megmutatta, hogy a segélyek hatása nem feltétlenül egyezik meg eredeti szándékával és negatív hatással, vagy csak bizonyos feltételek teljesülése esetén van pozitív hatással a fogadó ország intézményeire (Djankov et al. 2008; Leeson et al. 2011).

Szem előtt kell tartani továbbá a témakörben való vizsgálódások esetén a kérdéskör összetettségét. Az empirikus elemzésben abból indultam ki, hogy a segélyek hatással vannak a fogadó ország intézményeire, melyek befolyásolják a gazdasági növekedést. Nyilvánvaló azonban, hogy ezen oksági viszonyon túl más hatások is léteznek az említett tényezők között. Példának okáért az intézményrendszer minősége éppúgy befolyással lehet a segélyek mennyiségére, mint fordítva. Ezen hatások irányának és erejének vizsgálata fontos részét képezheti a segélyezési kérdéskör pontosabb megértésének, így jövőbeli kutatások alapjául szolgálhat.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban bemutatásra kerültek a nemzetközi segélyezés témakörével kapcsolatos legfontosabb kérdések. Láthattuk, hogy a donor országok érdekei igen jelentős mértékben befolyásolják az egész folyamatot. Mind a gazdasági, mind a politikai érdekek jelentős hatással vannak nemcsak a fogadó országok körének, de a folyósított segélyek mennyiségének meghatározására is.

A segélyezéssel foglalkozó irodalomban élénk vita alakult ki annak hatásaival kapcsolatban. A transzferek hatásait tekintve nincs egységes álláspont a közgazdászok között. A segélyezési rendszer kritikusai számos érvet fogalmaztak meg az egész rendszer megváltoztatása érdekében. Ezen tanulmányok vélhetően hozzájárultak az ezredfordulót követő években végbement változtatásokhoz. A legnagyobb donor országok és multilaterális ügynökségek a Párizsi Nyilatkozat keretében elkötelezték magukat egy átláthatóbb és célzottabb segélyezési rendszer kialakítása mellett. A folyamat hatékonyságának növelése elsődleges céllá vált, míg a korábbi mennyiségi növelésre ösztönző programok a háttérbe szorultak.

A témakörrel kapcsolatban az elmúlt években egyre hangsúlyosabb szerepet tölt be az intézményrendszer vizsgálata. Számos tanulmány alátámasztja, hogy a segélyek hatékonysága nagyban függ a fogadó országbeli intézmények minőségétől. Annak fontosságát, hogy a segélyezésnek milyen jelentős hatásai vannak a recipiens országok intézményrendszerére több tanulmány eredményeinek bemutatásán keresztül kívántam érzékeltetni.

A feldolgozott irodalomból kiindulva állítottam fel hipotézisemet, melyet empirikus tesztelés révén kíséreltem meg alátámasztani. Egy ország gazdasági növekedését jelentős mértékben befolyásolja az, hogy az adott országban milyen minőségűek a magántulajdonnal és jogbiztonsággal kapcsolatos intézmények. Ebből kiindulva vizsgálódásom során azt elemeztem, hogy a segélyezés milyen hatással van a fogadó ország magántulajdonnal és jogbiztonsággal kapcsolatos intézményeire. Eredményeim annak ellenére, hogy meglepőek, beleillenek a mostani kutatások irányába. Azt találtam, hogy minél több segély érkezik egy országba, úgy ott a magántulajdonnal és a jogbiztonsággal kapcsolatos intézmények minősége romlik. Ezen megállapítás tovább növelheti azon felismerések sorát, melyek révén teljesebb képet kaphatunk a nemzetközi segélyezési rendszer működéséről.

Szem előtt tartva a témakör összetettségét fontosnak tartom megjegyezni, hogy az intézményrendszer és a segélyezés összefüggéseivel kapcsolatban számos nyitott kérdés vár megválaszolásra. Dolgozatom során vizsgált témakört tekintve érdemes lehet a fordított irányú hatások vizsgálata is, azaz annak elemzése, hogy az intézményrendszer minősége hogyan befolyásolja a segélyek mennyiségét, hasznosulásának hatékonyságát. Ezen kérdéskör vizsgálata egy jövőbeli kutatás tárgyát képezheti.

Easterly (2006) véleménye szerint a segélyezéssel kapcsolatban nincs egyetlen, mindent problémát azonnal megszüntető megoldás. A segélyezési rendszert több lépésen keresztül lehet és kell is megújítani. Ezen lépések sorába feltétlenül beletartozik a közgazdászok által végzett elemzések sora, talán dolgozatom is.

IRODALOMJEGYZÉK

- AIDDATA (2012a): Open Data for International Development. Elérhető: <http://www.aiddata.org/content/index/about> Letöltve: 2012.10.02.
- AIDDATA (2012b): Data Search. Elérhető: <http://www.aiddata.org/content/index/data-search> Letöltve: 2012.09.29.
- ALESINA, A. ÉS DOLLAR, D. (2000): Who Gives Foreign Aid to Whom and Why?. Journal of Economic Growth, 5: 33-63 (March 2000).
- BAUER, PETER T. (2000): From Subsistence to Exchange and Other Essays. Princeton University Press, New Jersey, 2000.
- BORTOLETTO, ANNA CAROLINA (2010): American Foreign Aid: Recent Trends in Goals and Allocation. Social Sciences Journal. Vol. 10: Iss. 1, Article 7.
- BURNSIDE, CRAIG – DOLLAR, DAVID (2000): Aid, Policies and Growth. The American Economic Review. Vol. 90, No. 4, pp. 847-868, Sept 2000.
- COYNE, CHRISTOPHER J. – RYAN, MATT E. (2009): With Friends Like These, Who Needs Enemies? Aiding the World's Worst Dictators. The Independent Review, Vol. 14, No.1, 26-44 Summer, 2009
- DJANKOV, SIMEON – MONTAVLO, JOSE G. – REYNAL-QUEROL, MARTA (2008): The Curse of Aid. Journal of Economic Growth, 13:169-194, 2008.
- EASTERLY, WILLIAM – LEVINE, ROSS – ROODMAN, DAVID (2004): New Data, New Doubts: Revisiting „Aid, Policies, and Growth”. The American Economic Review. Volume 94, Issue 3, pp. 774-780, 2004.
- EASTERLY, WILLIAM – WILLIAMSON, CLAUDIA (2011): Rhetoric versus Reality: The Best and Worst of Aid Agency Practices, World Development, Volume 39, Issue 11, pp. 1930-1949, November 2011.
- EASTERLY, WILLIAM (1999): The Ghost of Financial Gap. Testing the Growth Model used in the International Financial Institutions. Journal of Development Economics, 60(2), pp. 423-438, December 1999.
- EASTERLY, WILLIAM (2003): Can Foreign Aid Buy Growth? Journal of Economic Perspectives, Volume 17, Number 3, Pages 23-48, Summer – 2003.
- EASTERLY, WILLIAM (2006): The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest Have Done So Much Ill And So Little Good. The Penguin Press, New York, 2006.
- EASTERLY, WILLIAM (2009): How the Millennium Development Goals are Unfair to Africa. World Development Vol. 37, No. 1, pp. 26-35.

- HALL, JOSHUA – GWARTNEY, JAMES – LAWSON, ROBERT (2011): 2011 Economic Freedom Dataset. Economic Freedom of the World: 2010 Annual Report. Economic Freedom Network.
- HAYEK, F. D. (1945): The Use of Knowledge in Society. The American Economic Review, Vol. 35, No. 4, pp. 519-530, Sept. 1945
- KNACK, STEPHEN – ROGERS, F. HALSEY – EUBANK, NICHOLAS (2010): Aid Quality and Donor Rankings. Policy Research Working Paper 5290, World Bank, May 2010.
- LEESON, PETER T. – WILLIAMSON, CLAUDIA R. – NABAMITA, DUTTA (2011): The Amplification Effect: Foreign Aid's Impact on Political Institutions. Working Paper, Forthcoming
- LEESON, PETER T. (2008): Escaping Poverty: Foreign Aid, Private Property, and Economic Development. The Journal of Private Enterprise 23 (2), pp. 39-64, 2008.
- MCC (2012): Millennium Challenge Corporation. Elérhető: <http://www.mcc.gov/> . Letöltve: 2012.08.12.
- OECD (2012a): DAC Glossary of Key Terms and Concepts. Elérhető: http://www.oecd.org/document/32/0,3746,en_2649_33721_42632800_1_1_1_1,00.html. Letöltve: 2012.06.21.
- OECD (2012b): Elérhető: www.stat.oecd.org. Letöltve: 2012.06.27.
- OECD (2012c): OECD Development Assistance Committee (DAC) welcomes Korean membership. Elérhető: http://www.oecd.org/document/50/0,3343,en_2649_33721_44141618_1_1_1_1,00.html . Letöltve: 2012.07.17.
- OECD (2012d): The DAC list of ODA recipients. Elérhető: http://www.oecd.org/document/45/0,3746,en_2649_34447_2093101_1_1_1_1,00.html . Letöltve: 2012.07.19.
- OECD (2012e): Users Guide to the Creditor Reporting System (CRS) Aid Activities Database. Elérhető: http://www.oecd.org/document/50/0,3746,en_2649_34447_14987506_1_1_1_1,00.html#outflows . Letöltve: 2012.07.22.
- OECD-DAC (2010): DAC Peer Review Content Guide. OECD - Development Co-operation Directorate - DAC. 27-Sep-2010.
- PARAGI BEÁTA – SZENT-IVÁNYI BALÁZS – VÁRI SÁRA (2007): Nemzetközi fejlesztési segélyezés. TeTT Consult Kft, Budapest, 2007.
- PÁRIZSI NYILATKOZAT (2005): The Paris Declaration on Aid Effectiveness and the Accra Agenda for Action. Elérhető: http://www.oecd.org/document/18/0,3746,en_2649_3236398_35401554_1_1_1_1,00.html#Documents . Letöltve: 2012.07.29.

- POLITY IV. (2011): Political Regime Characteristic and Transitions, 1800-2000. Data user's Manual. Elérhető: <http://www.systemicpeace.org/inscr/inscr.htm> Letöltve: 2012.09.02.
- RANIS, GUSTAV (2011): Giving Up On Foreign Aid? Cato Journal, Vol. 31, No. 1, pp. 75-81, Winter, 2011.
- SACHS, JEFFREY D. – WARNER, ANDREW M. (2001): The Curse of Natural Resources. European Economic Review, Vol. 45, pp. 827-838, 2001.
- SKARBEEK, DAVID B. – LEESON, PETER T. (2009): What Can Aid Do? Cato Journal, Vol. 29, No. 3, pp. 391-397, Fall, 2009.
- SKARBEEK, DAVID B. – LEESON, PETER T. (2011): What Aid Can't Do: Reply to Ranis. Cato Journal, Vol. 31, No. 1, pp. 83-86, Winter, 2011.
- WDI (2012): World Development Indicators. World Bank. Elérhető: <http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ODAT.GN.ZS> Letöltve: 2012.09.25.
- WGI (2012): The Worldwide Governance Indicators 2012. Elérhető: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp> Letöltve: 2012.10.03.
- WILLIAMSON, CLAUDIA R. (2010): Exploring the Failure of Foreign Aid: The Role of Incentives and Information. The Review of Austrian Economics, Volume 23, Pages 17-33, 2010.

FÜGGELÉK

1. táblázat: Általános statisztikai adatok

Megfigyelések száma: 96

Változó	Átlag	Medián	Minimum	Maximum
Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága	3,66764	3,79419	0,540721	8,69300
Vezetők korlátai	3,82622	3,65222	1,39216	7,00000
Rendszer tartóssága	13,5754	9,74020	2,92157	66,0000
Természeti erőforrásokból származó bevételek	9,57676	4,88855	0,000000	49,4721
Segély	5,99277	3,83603	-0,00200855	36,7573
Kormányzati tevékenység minősége	-0,236496	-0,283558	-1,71352	1,96714
Segély: oktatás	0,407815	0,233493	0,000587443	2,25619
Segély: egészségügy	0,298855	0,110339	2,36465e-005	2,25905
Segély: kormányzati szféra	0,422538	0,239288	6,47138e-005	2,47105
Segély: kereskedelem	0,0230171	0,00916121	0,000000	0,160044
Segély: humanitárius célok	0,263272	0,0920588	1,78982e-006	2,96879

Változó	Tapasztalati szórás	Variációs együttható	Ferdeség	Lapultság
Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága	1,72603	0,470612	-0,106751	-0,0343923
Vezetők korlátai	1,60205	0,418703	0,515743	-0,611124
Rendszer tartóssága	10,5987	0,780724	2,10956	5,73243
Természeti erőforrásokból származó bevételek	11,9498	1,24780	1,86578	2,59641
Segély	6,39702	1,06746	1,91281	5,29779
Kormányzati tevékenység minősége	0,663839	2,80698	0,400733	0,710593
Segély: oktatás	0,448711	1,10028	1,61796	2,89105
Segély: egészségügy	0,404275	1,35275	2,32331	6,87223
Segély: kormányzati szféra	0,515115	1,21910	1,93781	3,78919
Segély: kereskedelem	0,0330813	1,43725	2,00394	3,63759
Segély: humanitárius célok	0,469101	1,78181	3,29656	12,8855

2. Táblázat: Korrelációs táblázat

	Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága	Vezetők korlátai	Rendszer tartóssága	Természeti erőforrásokból származó bevételek	Kormányzati tevékenység minősége	Segély: oktatás	Segély: egészségügy	Segély: kormányzati szféra	Segély: kereskedelem	Segély: humanitárius célok
Jogi struktúra és tulajdonjogok biztonsága	1,000									
Vezetők korlátai	0,196	1,000								
Rendszer tartóssága	0,273	0,321	1,000							
Természeti erőforrásokból származó bevételek	-0,078	-0,338	0,006	1,000						
Segély	-0,423	-0,309	-0,194	-0,123	1,000					
Kormányzati tevékenység minősége	0,517	0,501	0,305	-0,248	-0,386	1,000				
Segély: oktatás	-0,262	-0,311	-0,221	-0,137	0,840	-0,351	1,000			
Segély: egészségügy	-0,280	-0,310	-0,247	-0,127	0,846	-0,394	0,934	1,000		
Segély: kormányzati szféra	-0,286	-0,199	-0,181	-0,159	0,806	-0,355	0,827	0,866	1,000	
Segély: kereskedelem	-0,169	-0,035	-0,163	-0,142	0,148	-0,071	0,307	0,278	0,241	1,000
Segély: humanitárius célok	-0,276	-0,284	-0,192	-0,088	0,571	-0,462	0,491	0,618	0,727	1,000

3. táblázat: Vizsgált országok listája

Albánia	Kolumbia	Ukrajna
Algéria	Kongó Köztársaság	Uruguay
Angola	Kongói Dem. Köztársaság	Venezuela
Argentína	Koreai Köztársaság	Vietnam
Azerbajdzsán	Közép-Afrikai Köztársaság	Zambia
Bahrein	Kuvait	Zimbabwe
Banglades	Lesotho	
Benin	Macedónia	
Bissau-Guineai Köztársaság	Madagaszkár	
Bolívia	Malajzia	
Botswana	Malawi	
Brazília	Mali	
Burkina Faso	Marokkó	
Burundi	Mauritánia	
Chile	Mauritius	
Ciprus	Mexikó	
Costa Rica	Moldova	
Csád	Mongólia	
Dél-Afrikai Köztársaság	Mozambik	
Dominikai Köztársaság	Namíbia	
Ecuador	Nepál	
Egyiptom	Nicaragua	
El Salvador	Niger	
Elefántcsontpart	Nigéria	
Etiópia	Omán	
Fülöp-szigetek	Örményország	
Gabon	Pakisztán	
Ghana	Panama	
Grúzia	Pápua Új-Guinea	
Guatemala	Paraguay	
Guyana	Peru	
Haiti	Ruanda	
Honduras	Sierra Leone	
Horvátország	Sri Lanka	
India	Szenegál	
Indonézia	Szingapúr	
Irán	Szíria	
Izrael	Szlovénia	
Jamaica	Tanzánia	